

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: **BOBULA JÁNOS.**

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.

hová a kéziratok küldendők.

✻ **Megjelen évenként 12 füzet.** ✻

Kéziratokat vissza nem küldünk.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.

Hirdetéseket felvesz Singer Gyula hirdetési irodája,
IV., Irányi-utca 7. sz. a. (Kalap-utca sarkán.)

OLVASÓINKHOZ.

Bizonyos erkölcsi elégtételünkre szolgál, midőn azon tényre hivatkozhatunk, hogy a fölmerülő nehézségek és alantós érdekekből származó ellentétek dacára, megértük az ötödik évfolyamot is.

Midőn e szakfolyóiratot megindítottuk, eleve leszámoltunk a körülményekkel és nehézségekkel, melyekkel szemben valóságos uttörői misszióra vállalkoztunk, hogy mentől szélesebb körben csináljunk propagandát azon testületi szellemnek, melynek hivatása lenne az építészeti és ennek képviselőit hazánkban is a megillető tekintély magaslatára helyezni, hazai érdekeinket e nevezetes téren is megvédelmezni az idegenek inváziója ellen.

Tekintetbe vettük azt is, hogy a testületi szellem kifejlődéséhez okvetlenül magasabb kulturviszonyok szükségeltetnek, midőn már nem egyesek önkényes monopoliuma dönt, hanem egy tekintélyes társadalmi osztály magasabb érdekű törékvései- nek és jogosult igényeinek, ambiciójának érvényesüléséről van szó.

Ámde örvendetesen konstatálhatjuk, hogy a magyar építészeti kar, ugy folyvást gyaropodó létszámánál, valamint szellemi értékénél fogva, ily természetű aspirációkra most már nagyon is jogosult s a rendkívüli nagy mérvű építkezési kedv fokozza ezen helyzet aktualitását; azonban hasztalan elégedetlenkedik az építészeti kar, helyzetével és a ferde viszonyokkal: addig, míg rá nem szánja magát a toll általános érvényű közvetítésével akcióba lépni, nem számíthat oly méltánylásra, mint ama szakkörök, melyek a sajtó sokszavú hatalmával élve, naponta a nyilvánosság foruma előtt pertraktálják ügyeiket, mi által folyton ébren tartják irántuk a nagy közönség érdeklődését; és ha az építészeknek van közölni valójuk, ne mások által mondassák el saját szakmája ügyeit, hanem szólaljanak föl maguk bátran és erélyesen.

Néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

A külföld építészei rég hasznukra fordították ezen tanulságot és jóformán nincs életképes ország, melyben az építészet érdekeinek megóvására ugy számban, mint tartalomban több figyelemre méltó organum nem létesült volna. E körülmény tényleges fenforgásának eklatáns bizonyítéka alábbi összeállításunk, mely hézagossága dacára is jelentékeny adatokat szolgáltat. Ime:

Német nyelven megjelennek: Zeitschrift für Bauwesen (Berlin), Allgemeine Bauzeitung (Bécs), Blätter für Kunstgewerbe (Bécs), Neubauten und Konkurrenzen (Bécs), Annale für Gewerbe und Bauwesen (Berlin), Baugewerbe Zeitung (Berlin), Centralblatt für Bauverwaltung (Berlin), Deutsche Bauzeitung (Berlin), Electrotechnische Rundschau (Frankfurt), Zeitschrift für Bauhandwerker (Halle), Bautechniker (Bécs), Schweizerische Bauzeitung (Zürich) stb.

Angol nyelven: Journal of the institution engineers (London), Marine engineer (London), Scientific american architects and builders edition (Newyork), Builder (London), Building News and Engineering Journal (London), Engineering News and american railweg (Newyork), Bevien of gas and water engineering (London).

Francia nyelven: Nouvelles annales de la construction (Paris), Semaine des constructors (Paris), Annales de ponts et des chausiers (Paris) stb.

Annak idején beszámoltunk programmunkkal, mely szerint lapunk hivatásául, tüzte ki az architektúra s általában a szuverén szép elveinek, a közérdek szempontjából, úgy szolgálni, hogy az építészeti kar ügyeinek és méltányos kívánalmainak részrehajlatlan támogatása mellett az illetékes forumok és a nagy közönség méltó érdeklődését fölgerjeszsze és rokonszenvét megnyerje.

Oly szellemi orgánummal kívánunk reprezentálni, mely tágabb körű tért nyit az építészet szakmájába vágó különböző kérdések és elvek megvilágítására; minden különbség nélkül készségesen fogadja a bárkit illető részrehajlatlan tárgyilagos kritikát, valamint pontosan beszámol az építészetre és vele rokon képzőművészetre vonatkozó események és hirekről.

A hagyományos nemzeti indolencia és önérdékből származó intrikák által el nem csüggesztve, kérjük tehát a tisztelt kartárs urakat, hogy a hazafias magasabb cél és saját méltányos ügyük érdekében csatlakozzanak hozzánk mentől számosabban és támogassák őszinte és bátor törekvésünket úgy szellemi hozzájárulásukkal, valamint a lap terjesztése által, mert csak egyesült erővel vivhatjuk ki a teljes sikert.

A SZERKESZTŐSÉG.

A PÁLYÁZATOKRÓL.

(—) Lapunkban, mely a szabad véleménynyilvánításnak komoly orgánuma, már nagyon sokszor fejtegettük és méltattuk érdeme szerint azt a rendszert, mely nálunk a pályázatokat illetőleg divik. Annyira fontos és következményeiben annyira mélyreható kérdés ez, hogy jelentőségét eléggé hangsúlyozni sem lehet. Így nem lehet azon csodálkozni, hogy programmunk egyik legfőbb irányelvévé is kiktűztük és foglalkozunk vele mindama alkalmakkor, valahányszor érdemileg napi-rendre kerül a nyilvános életben, hogy felhiva a közfigyelmet, a belőle eredő és eredhető visszasságokra, végre-valahára más irányt nyerjen eme csak a szokás által szentesített, alapjában véve azonban minden izében rossz és egészségtelen eljárás, melytől függővé van téve építészetünk jelen és jövő alakulása.

Örömmel kell konstatálnunk a jelen esetben, hogy ujabban e tekintetben kedvező fordulat állott be és alapos reményt nyujt arra, hogy az összes irányadó körök szakítva a multakkal, általánosan hatá-

lyon kívül helyezik a manap divó pályázati rendszert, mint a mely nemcsak az igazsággal és méltányossággal homlok-egyenest ellenkezik, hanem egyuttal művészetünknek (a mennyiben természetesen nálunk művészetről szó lehet), utját állja.

Örömmel üdvözöljük első sorban az igazságügyi, a honvédelmi és a közoktatásügyi minisztereket, a kik a kezdeményezés nehéz szerepét magukra vállalták, üdvözöljük pedig mint a művészeti életnek második megteremtőit. És a midőn e három miniszter urnak elismerésünket kinyilvánítjuk, úgy érezzük — és ezt talán a nélkül mondhatjuk, hogy a hiu dicsekvésekben való kéjelgés vádja érthetne — ebből az elismerésből nekünk is kijut valamicske rész, ha nem több, legalább annyi, hogy az általunk is kiktűzött és hangoztatott irányeszme az, mely érvényre kezd emelkedni művészi életünk rekonstrukciója alkalmával.

Lehet, hogy kevésbé ideális emberek vagyunk, midőn a pályázati rendszernek mint hézagos és mai alakjában: töké-

letlen rendszernek a kizárását hangsúlyozzuk, a tények tulnyomó, sőt egész halmaza azonban nekünk ad igazat, kik sokkal reálisabban gondolkozunk ugyan, hanem e reális gondolkodás legalább a méltányosságban és igazságban birja szilárd alapját és támaszát.

A pályázati rendszer, melynek létjogosultságát elvitatni nem lehet és nem szabad, mert tulajdonképen függeléke a szabad művészetnek, nálunk annyira elfajult, hogy további fentartásával legfeljebb egyrészt a tulságig ideális gondolkodásuaknak kedveznénk, kik a művészet szabadságának helyes eszméjéből kiindulva egy teljesen eszményi világba elkalandoznak, a hol ismeretlen a mindennapiság nagyon is önző reálitása, másrészt pedig (igazabban szólva: egyedül) azoknak, kik az ideálisták által figyelmen kívül hagyott eme önzéssel a szó legvalódibb értelmében vásárt üznek és adás-vevés tárgyává teszik a művészetet.

A pályázati eljárás — a mint az nálunk rendszeresítve van — más célnak nem szolgálhat, minthogy egy pár legjobban protezsált egyén valóságos monopóliumot nyer épen akkor, midőn a művészetek szabadságának megvalósítását véljük elérni. Ez különben annyira nyílt titok, annyira köznapi jelenség nálunk, hogy közelebbi példák felhozásától teljesen felment bennünket, a mi más tekintetben igen természetes dolog, mert az lehetetlen, hogy a mikor valamely közügyet privát akaratnak vetünk alá, ne a privát érdek emeltessék tulsúlyra. És ha áll e norma általánosságban, áll a speciális esetben is, vagyis: a mostani pályázati rendszer mellett nem az építészet érdeke, az irányadó, hanem ama emberek érdeke, kik kezükbe letéve birják a feltétlen rendelkezhetőségét.

Nagyon csalódnak tehát ama ideálisták, kik e pályázati rendszer fentartásával a közügynek vélnek szolgálatot tenni. A nyilvános tervpályázatok kiírása nálunk, hogy úgy mondjuk, szentelt malaszt, mely mögött bizonyos csoportok a szerint, a mint privát érdekeinknek jobban megfelel, egymásnak ítélik a díjakat a helyett, hogy az abszolút becsesl biró terveket jutalmaznák. Nem céhükbeli, független gondolkodásu ember ilyen körülmények közt tel-

jesen visszavonul, mert előre tudhatja, hogy fáradozásai siker nélkül maradnak.

A mi pályázati rendszerünk különben még legelemibb pontjaiban is helytelen és elhibázott. Annyira helytelen pedig, hogy még a pályabirák nevei sem közölnetnek a tervezőkkel. A kik tehát hatványozott mértékben kitéve vannak az önkénynek és bizonytalanságnak.

Kérdjük már most, hogy a pályázatok ilyenén rendszeresítése mellett nem sokkal helyesebb-e ama eljárás, melyet az igazságügyi, a honvédelmi és a közoktatásügyi miniszter hozott alkalmazásba és a mely arra irányul, hogy a tervek elkészítésének kiosztásánál a megbízatás vételesség alapul? Ebben az eljárásban ugyan vajmi kevés ceremónia, hanem legalább méltányos és igazságos, mert kiterjed a többi erőkre is, kik jelenleg mellőzésben részesülnek. Mert az még nem szabály, hogy a legjobban protezsált egyén egyuttal a legjobbat produkálja. Hogy pedig mennyire nem szabály, elegendő utalnunk az állami építkezések javarészére. Holott az a miniszter, ki a megbízatást felelősségének tudatában veszi alapul, jobban megfontolhatja, kiben van elegendő garancia arra nézve, hogy a megbízatásnak eleget tegyen. Ebben az esetben azután kevésbé fognak előfordulni olyan helyzetek, mint a minők ez idő szerint bőven vannak napirenden. Ama egyének ugyanis, kiket a miniszter bizalma kitüntet, legjobb tehetségük szerint fognak eljárni, ha másért nem, már azért is, hogy e bizalmat továbbra is épségben tartsák.

Melegen ajánljuk tehát az igazságügyi, a honvédelmi és a közoktatásügyi miniszter urak eljárását a többi irányadó körök figyelmébe. Kettős érdek kívánja ezt és mind a kettő állami érdek. Az államnak első sorban kötelessége ugyanis arra törekedni, hogy erői úgy és épen ott érvényesüljenek, a mint és a hol a lehető legnagyobb termelékenységet képesek kifejteni. Másrészt pedig ezt kívánja a művészet érdeke is, melyet egy pár ember privát érdekének alárendelni nem lehet és nem szabad.

A kezdeményezés megtörtént; itt az ideje, hogy a felvetett eszme végre-valahára általános megvalósítást nyerjen.

Mi a magunk részéről reméljük a legjobbat.

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI BAROKK-ÉPÍTÉSZET.

IRTA: KORNÉLIUS.

MICHEL ANGELO zseniális, hanem korlátokat nem ismerő szelleme képezi a barokk kiinduló pontját.

Miként szobraiban és festményeiben a szokatlan, szenvedélyes mozdulatokat forszírozta, építményein is nem sokat törődve a konstruktív és statikai törvényekkel, pusztán újdonság okáért merész formákat hozott létre. A lángész nyomában törtető epigonok aztán ezekben keresvén sikereinek titkát, nemcsak szolgái módon utánnozzák, de még tulozzák is hibáit. A reneszánsz szelleme tovaszállt s a hiu pompáért rajongó kor két kézzel kapott az új stíl bombasztjai után.

A barokk villámgyorsasággal terjedt el egész Európában, alig engedve időt arra, hogy az antik szellemben újjászületett architektúra keletkezési helyétől északra az egyes országok milieujének megfelelően új hajtásokat fakaszson.

Magyarországon a török hódoltság korában a határszéli városokon kívül vajmi csekély a művészi tevékenység. Csak Buda visszafoglalása után létesülnek nagyobb-szabású építkezések, első sorban a Duna menti ikervárosban. Ezek egy része a főváros jelen rohamos fejlődésének esett áldozatul; hanem a megmaradt épületekből is megítélhetjük, hogy mennyire vitték e korban a barokk-stíl alkalmazását.

Hazai építészetünk történetének egy másik fontos évszáma az 1715. év, mely számtalan régi műemlékünk pusztulását inaugurálja. RÁKÓCZY szabadságharcának leveretése után, az említett évben hozott 42. törvénycikk értelmében a várakat le kellett rombolni. A hegyek ormán gubbasztó sziklafészkekre tüzes csóvát vetnek s a Kárpátokon végig egymásután kigyulnak a lángkévék, egy letűnt daliás kor szellemének halotti áldozataiként. Az ősi sasfészkeikből kiszorult főurak a völgyek fenekén építenek barokk-stilű kastélyokat; ámde ez új építészeti tevékenység művészi értéke nem kárpótol ama veszteségekért, melyet középkori műemlékeink pusztulása okozott.

Az új építészeti tevékenység még nagyobb arányokat ölt a templomok sűrű emelése által, melyekre a töröktől elhagyott s újra keresztényekkel benépesi-

tett városokban égető szükség volt. Budapest templomainak példájára olasz minták hatása, sőt felső-itáliai templomok terveinek egyszerű utánzása észlelhető barokk egyházi emlékeinken általában.

A felső-magyarországi barokk templomok között első hely illeti meg s a legrégibb a hajdani jezsuita-templom Kassán, mely még BÁTHORY ZSÓFIA bőkezűségéből építtetett s halála után két évvel 1681-ben fejeztetett be. A többi barokk egyházi műemlékek nagyjából a múlt századból valók s ezek közül a selmecbányai és az eperjesi kálvária méltó leginkább említésre. Ez utóbbi különösen a tér páratlanul ügyes felhasználásával tűnik ki. Kettős tornyú kupolás temploma a hegy tetőjén áll, melynek platójára kettős egy, mást keresztező szerpentin ut vezet föl kanyarulatainál a passio stációinak mozgalmas domborműveit magába foglaló tizennégy kápolnával, melyek a római SANTA SCALA mintájára épült s a hegyoldalon fekvő szent lépcső kupolás templomát koszoruzzák. Az egész épületcsoport százados hársfák árnyékában foglal helyet s ezek sűrűjéből fölvilanó kupoláival, fehér kápolnáival, a kies fekvésű felvidéki város mellett huzódó hegylánc közepén gyönyörű perspektívát nyújt.

A barokk templomok egyik legkésőbbi példánya szintén Eperjesen van. A görög katolikusok itteni székesegyháza a minoriták hajdani templomából lett átalakítva s a rosszul alkalmazott dekoratív elemek, művészi becsü újabbkori diszitések, merész architekturai konstrukciók csodálatos keveréke. Homlokzata a város nyugoti házsorából merészen kiszökell s némileg a porta triumphalis alulejára emlékeztet. Középső részét két óriási barokk féloszlop határolja, korinthetai stilű motívumokkal s realiztikus abanthusz kartusokkal tarkítva. A homlokzat párkánya dusan tagozott, a dekoratív elemeknek megfelelően meg van duzzasztva s barokk oromfal koronázva. Oszlopos portáléjának faajtószármányait művészies faragványok ékesítik, de maga az egész homlokzat diszitése tultengő. A templomhajó oldalfalaiból hatalmas mómárvány félpillérek szökellnek ki, melyeken óriási félköríves hevederek

nyugszanak. Két-két ilyen heveder között donga-boltozatok vannak, mely utóbbiak hossz tengelye a hevederekével keresztben áll. A hajó elején karzat van, mennyezetén az eredeti csucsíves minorita-templom boltozatán a borda hálózatát látjuk. A hajó derekához kétfelől csinos kupolás oldalkápolna csatlakozik; a szentély félkörben záródik s a hajótól pazar aranyozású ikonosztázió választja el, mely számtalan sok olajnyomatu kép keretét képezi, míg a falakat ROSKOVICS IGNÁCZ gyönyörű s részben félben maradt falképei díszítik.

Míg a középkorban Felső-Magyarországon a reneszánsz idején is a városi polgárság fejteti ki a legintenzívebb művészi tevékenységet, addig a barokk idején a polgári épületeken alig törődnek az új stíllel. Ennek oka nem a művészet iránt való szeretet csökkenésében rejlik, hanem vidéki városaink rohamos elszegényedésében a belháborúk után, melyet az a körülmény még inkább siettetett, hogy nemzeti királyaink koráig visszavezethető szabadalmaiktól egymásután megfosztattak. Ez általános elszegényedésben Eperjesnek nem volt része. A lengyel zavarok keletkezésekor e város lett főhelye a szomszédországból emigrált főuraknak, közöttük a szertelen pazarlásairól híres, dúsgazdag RADZIVILL hercegnek, a kinek bőkezűségéből épült az eperjesi kálvária javarésze is. A még most is élő hagyomány szerint oly bő volt itt akkor az arany forgalma, hogy a ki fölvaltani akarta, csak több garas híján kapta meg értékét rézpénzben. A rézpénz árszínvonalának eme páratlan korában az építkezési kedv is nagy mérvet öltött, mely a Felső-Magyarországot jellegző reneszánsz épületek átalakításában nyilvánult, még pedig a főúri vendégek izlésének megfelelően.

E mult századbeli lakóházak barokkstíljé nem az az atillás vagy háromszögletes oromfalakkal koronázott párkányú és sablonszerű oszlopos portálékkal ellátott épületek stíljé, mely az akkori szerteszét épült városházák, megyei és egyéb középületeket jellemzi, hanem a barokk új formája, mely az egyenes vonalban záródó, magas oromfalakkal ékes reneszánsz épületekből képződött. Az oromfal magassága változatlan maradván, a háztető szerkezete most is megfelel az emelet magasságának; azonban nem egyenesen záródik, hanem karélyos hullámvonalban a félereszű födél hajlását követi.

E magas tűzfalakkal támaszkodó félereszű födelek két szomszédos ház határvonalán, az emelet párkányának magasságában tompa szögben találkoznak s ennek okáért két ilyen ház most közös homlokzatot nyer s közös oromfaluk nagy szivalaku bevágással bír. Az oromfalak díszítése vályuzattal váltakozó körpálca tagozattal övezett ovális nyílásokból áll, az ablakpárkányok s az egyes emeletek ornamentikáját sovány, de nem izléstelen növényi elemek képezik.

Gazdagabb díszítéssel bírnak ama magyarországi földesurak házai, a kik a lengyel mágnások kedvéért állandóan telepedtek le Eperjesen.

A VANDERNÁTH-család által épített ház emeletén, a felül rovátkos párkány alsó sima tagozatát két Atlasz tartja, melynek törzse a falba tűnő konzolokban végződik. A párkányon óriási cimerral, a timpanomban háromszögletes oromfal áll, csucsán kurucvitéz mellszobrával, két oldalán fél akkora magasságú díszes balusztrád szegélyezi a háztetőt. E ház díszítésével sokkal pompásabb s a maga nemében Magyarországon talán páratlan a hajdani KLOBUSICZKY-palota domborműve ornamentikája, melynek egyik medaillonját most a kétfejű sas takarja el, szolgálván az épület kaszárnyának. Architekturája jelentéktelen, de a sztukkóplasztika, mely az első emelet egész homlokzatát elborítja, művészi becsü. Hét ablaka körül pompás gyümölcs-girlandok húzódnak, stilszerű keretbe foglalva, az ablaknyílások fölött és alatt sorakozó hat-hat alakos reliefet s az egymástól két ablakkal elválasztott, kettős, ovális keretű nagy domborművet, mely az anyagi üdvözletet ábrázolja. A medaillonok felső sorában muzsikáló, birkózó, játszó, egymás hátán lovagoló puttikat látunk a dombormű legtisztább stíljében, az ablakok alatt pedig szimbolikus jelentőségű emblémákat. A két középső dombormű közül Mária térdeplő s kezeit mellén összekulcsoló alakjáról a reneszánsz bája mosolyog felénk; e kép pendantja Gábor arkangyal abban a pillanatban ábrázolva, a mint a magasból a földre rebben s e helyzet föltüntetése lábainak távlati rövidülését tette szükségessé, a minek domborműben helye nincs s csupán e körülmény és ablakok párkányának megszakítása juttatja eszünkbe, hogy e szépségekben gazdag mű nem a reneszánsz, hanem a barokk-korból való. Hogy ki volt e

plasztikai mű mestere, azt, sajnos, nem tudjuk. Neve bizonyára meg lesz található valamelyik családi levéltárban. Ám a magyarországi műtörténelem levéltári anyagának összegyűjtésére eddig nem igen gondol valaki. Mig Németországban jelentéktelen mesterek családfájának összeállítására is jobb ügyszó való buzgalommal törekeshetnek, nálunk oly kevés a műtörténelemmel foglalkozók száma, hogy legjobb műemlékeink megteremtőit sem ismerjük s ha már valami remek épület, szobor, festmény publikálására vállalkozunk, kényelmesebbnek tartjuk utána járni, vajjon miféle nevesebb művész járt e műtárgy keletkezése idején Magyarországon, hogy tetszetősnek látszó teoriák láncolatával *annak* tulajdoníthassuk.

Épen oly ösmeretlenek az eperjesi profán épületek barokk falképeinek festői, a melyek nyoma számos különböző korból eredő épületek interiőrjében még ma is látható. E maradványokból ítélve, bátran következtethetjük, hogy a festészet itt a múlt században magánlakások díszítésénél általánosan alkalmaztatott. A fentebb említett KLOBUSICZKY-palota impozáns loggiáiban minden talpalatnyi hely merész kompozícióju ornamentika keretében szimpompás festményekkel volt díszítve; mindezekből azonban immár semmi sem látható, mivel az épület kaszárnyává való átalakításánál a falak mindenütt sárgára meszeltettek.

Katonai célokra szolgál most a hajdani SZIRMAY-kastély, mely jelenleg a SARLAY-család tulajdona. E barokk-épület hatalmas csarnokaiban még meg van a nyoma a múlt századokból eredő freskóknak. A nagyterem, mely most sorozó-helyiségül szolgál, igen érdekes példája a barokk-díszítő festészetnek. Mennyezete a szabad eget ábrázolja, felhőkkel s a kéklő levegőben szerte repkedő madarakkal, oldalfalai ennek megfelelően ideális tájképeket, pásztori idillekkel s egyéb rokokorekvizitumokkal. Mivel nem épen elsőrangú mester pepecselt rajtuk, az egész nem mondható remekműnek, azt az illúziót, melynek fölkelésére festőjük törekedett, semmiképen sem érezzük szemlélésüknél; de az a merészség, melylyel szinte áttörték a falakat, a végtelenségig alkalmazott perspektívával, fölötté jellemzi a barokk-festészetet és a kort, mely a szabad természetnek, a park fái-
nak megnyirbálásával architekturai színezetet akarta kölcsönözni, házaink belse-

jében pedig a természetet a maga ősz eredetiségében össze-vissza nyomorított butorainak háttérébe illeszteni. Nemcsak a szobák, de a lépcsőházak is ilyen egyöntetű kompozícióval díszítvők.

Az ugynevezett RÁKÓCZY-ház mellett levő reneszánsz-épület lépcsőházában egzotikus vidék képe tárul elénk, pálmákkal, fügefákkal ríktóan színezett virágokkal, a mennyezet sötétkék, felhős eget ábrázol, az oldalfalak tájképein pedig papagályok s egyéb tengerentuli madarak hemzseghetnek.

Valami nagy esztétikai értékkel e falképek nem bírnak, ám a mit a mai szobafestők produkálnak, az még hitványabb dolog s épen ezért méltán sajnálhatjuk e régi korokra élénk fényt vető emlékek pusztulását. Az újítás vágya sok becses műemlékünknek ásta meg sirját, fel is jajdul időnkint a napisajtó a halatszó vandalizmusokról szóló jelentéseiben s nagyot üt indolens közönségünkön. Pedig a közönség legtöbbször ártatlan, fogalma sincs róla, hogy a mit bemeszeltetni, leromboltatni óhajt, *kincs*; így Eperjesen is hirszerint tervbe vették az ugynevezett Betyár-kaszinó lerombolását. A milyen gyanus e ház neve, épen oly becses művészi értéke. A felvidéki reneszánsz-építészet egy kitűnő építő mesteremberének egyéniségét magán viselő példája, mely a maga őseredetiségében ott pompázik a főutca végén s belső berendezésén, félköríves ablakain mindedig mit sem változtattak, a mi többi reneszánsz-műemlékünk egyikéről sem mondható.

Mig a profán épületek barokk-festményeinél kissé hosszabbban időztünk, barokk egyházi falképekről Felső-Magyarországon alig lehet szó. Kassa barokk-templomain kívül alig épültek új egyházak a határszéli városokban. A középkorból fönmaradt templomok most is megtették a szolgálatot. A csucsíves csarnokok falterületeire nem értek el a nagyot akaró kor óriási kompozíciói, s talán e miatti boszuságukban meszeltették be rendre a középkorból fönmaradt igénytelen naiv hangulatu freskókat.

A barokk-szobrászat azonban itt nagy hódításokat tett s alig van felvidéki templom, hol elkorcsosulásának legrutabb példáival ne találkoznánk.

A barokk-plasztika jelszava volt: effektust effektus által csinálni minden áron. A lehetetlen pózok és kompozíciók szemlélésénél Olaszországban a csillogó már-

vány és az ottani szobrászati művek anyaga, némileg megvesztegetőleg hat ránk. Közép-Magyarországon már csak műkő képezi anyagát s a barokk egész sivárságával tárul elénk.

A felvidék barokk-szobrai tulnyomólag fából készültek s a csucsives kori emlékekhez hasonlóan befestvék. Hogy mily

hatást tesznek e vonagló szobrok a perverz fantáziával konstruált gipszlepény-felhők keretében, arra nézve csak azt jegyezzük meg, hogy ha valamelyik élc-lap rajzolója tanulmányutra adná fejét, a felvidéki templomokban egy évre való karikatúrával láthatná el vázlat-könyvét

A KIÁLLITÁSI TÖRTÉNELMI FÖCSOPORT ROMÁN ÉS GÓT ÉPÜLETE

(8. és 9. oldal.)

(—1.) A tizenkettedik óra közeledtével egyre rohamosabban jutnak befejezésükhöz az ezredéves kiállítás épületei. A városliget területén már most is világos képet alkothatunk magunknak arról, hogy milyen lesz millenniumi alkotásaink, s hogy mit produkáltak építészeink, midőn a kiállítási pavillonok tervezését magukra vállalták.

Az épületek legnagyobb részéről, ha objektíve beszélünk, alig mondhatunk sok lélekemelőt.

A hol az épület kisszerűségénél fogva pusztán dekoratív hatásra kellett volna törekedni, ott valóságos monumentális koncepciókkal találkozunk, viszont a nagy arányú épületeknél, a tulságos részletezés s a sok helyütt izléstelen diszítés teszi tönkre a hatást. Csak a gépcsarnokot említjük, mely rutak és rikitóak az oldalfalaira alkalmazott s helytelenül elnyomított cimerek s az a halavány téglaszínű unalmas festett ornamentika. Milyen csodabogár az a kőszéntársulati pavillon egyiptomi masztabába ojtott tűzoltó tornyával.

Sok-sok egyéb eredetiséget is találunk ott s építészeink irányán igen érzik az a törekvés, mely az egyéniség jelszavát írta ki zászlajára. Pedig közönséges tehetségek egyéniségére nem igen kíváncsi az ember, a zseni viszont bármily híven ragaszkodik is a tradíciókhoz, mindenütt rajta hagyja lánglelkének bélyegét. Ha ujat nem tudunk produkálni, jobb másolni jót, mint rossz ujdonságokat előállítani.

A legtöbb sikert az ezredéves kiállítás is azon építészeink fogják fölmutatni, kik a mult reminiscenciáinak fölkeeltésére törekszenek; így a pénzintézetek pavillonja felső-magyarországi reneszánsz-részletek egyes, bár félreértett fölhasználásával becses mű, de mindenek fölött áll a tör-

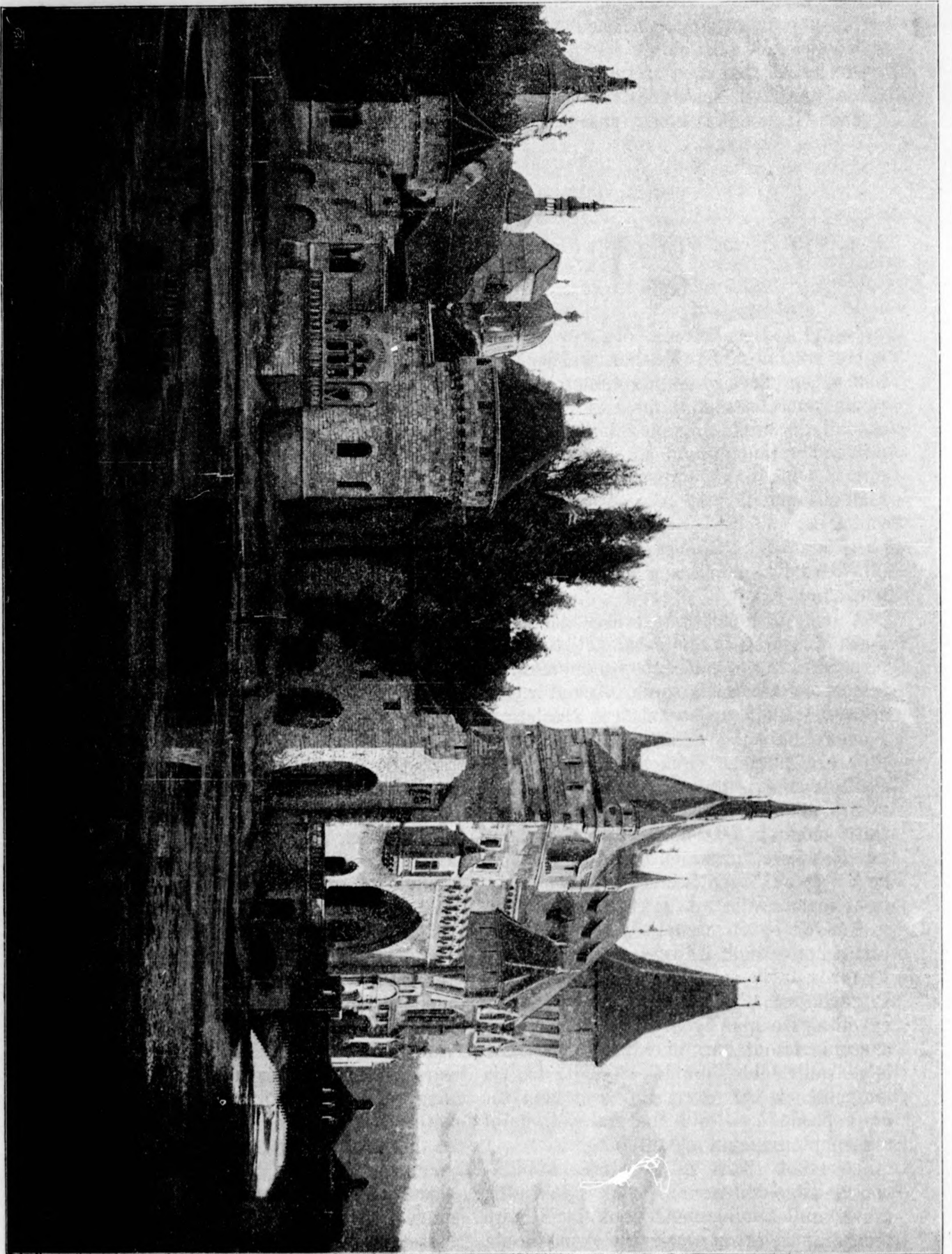
ténelmi csarnok, az egész kiállítás méltó központja.

E csarnok ezer esztendő s multunknak bemutatására szolgál. Az egyes épületek, melyekben tehát összes történelmi becsü erekyéink és mükincseink lesznek felhalmozva, beleértve úgy az ittenieket, mint a külföldön fenmaradottakat, már külső formáikban is történelmet fejeznek ki. A magyar építészet fejlődésének három korszaka, ugymint a román, gót és reneszánsz építési forma nyer eme épületekben kifejezést még pedig úgy, hogy míg a csarnok egészében véve ezek szellemében van me alkotva, részleteiben a nevezetesebb hazai műemlékeknek hű utánzata.

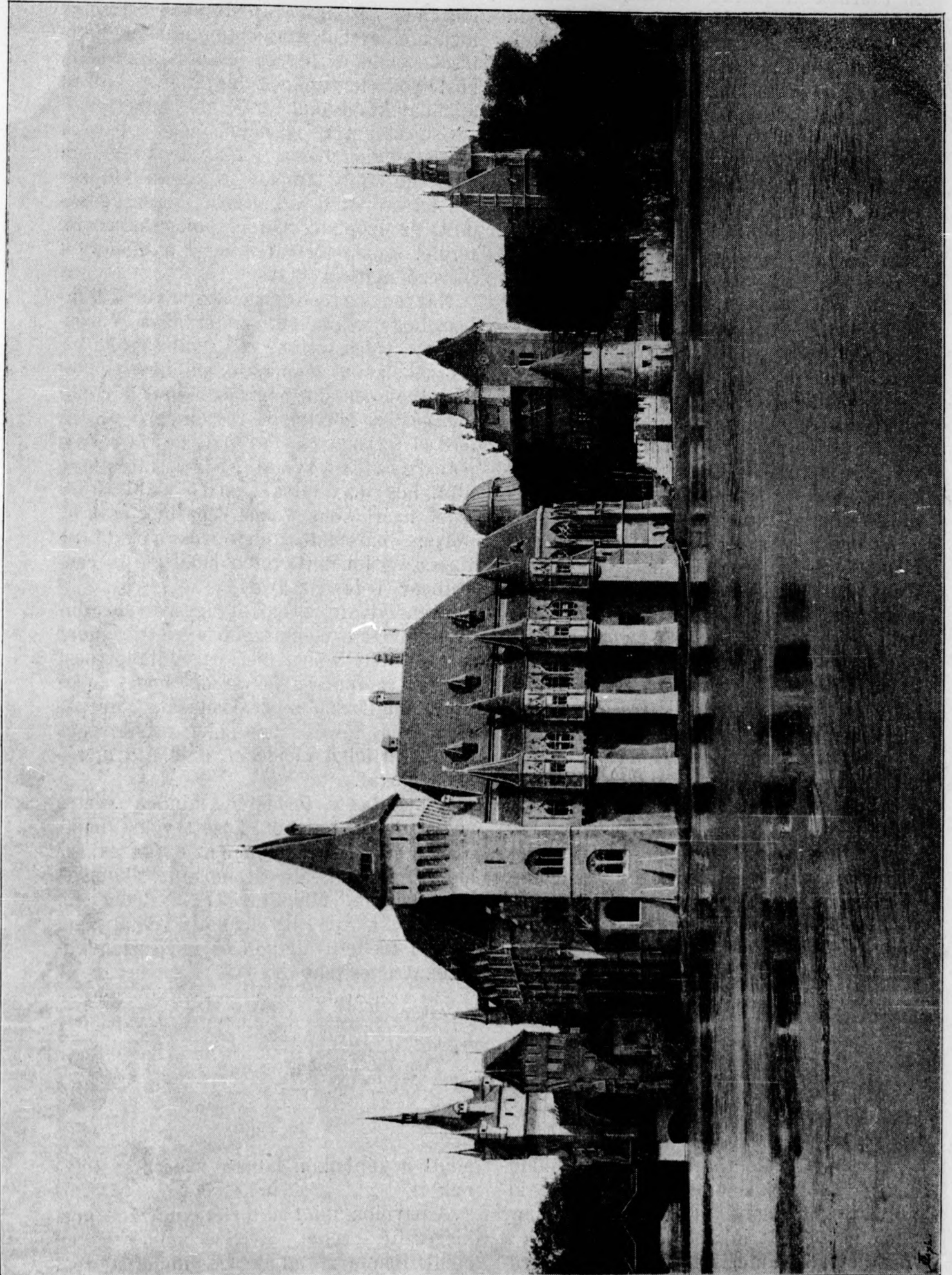
Az épületekhez az I. főbejárón, az állandó hidon, s a Nádor-szigetről a Széchényi szigetre vezető középkori hidon át jutunk. A szigetre nagy csucsives kapu vezet s ettől balra található a román stílusú épület, míg jobbfelé a gót-stílusú épület esik, mely további folytatásában a reneszánsz-stílusú épületbe megy át.

A jelen alkalommal két képet mutatunk be olvasóinknak. A képek egyikén (8. oldal), románstílusú épület látható, melyet a kapu baltornyával ama építmény köt össze, a melynek félkör alakú hatalmas bástyatornya (terméskő-falazás) belül Ó Felsége számára van berendezve. Ez három teremből áll: váró-, elfogadó- és írószoba, melyekhez még egy öltözőszoba is csatlakozik. A kérdéses helyiségekből terrászra juthatni és diszítésükre 20 olajfestmény fog szolgálni, melyeket a hadügyminiszter megbízása folytán HAUSZMAN VIKTOR festőművész készített, s a melyek a hadsereg összes csapatnemeit és különböző műveleteit ábrázolják.

Ez építmény után következik a középkori keresztboltozatos zárdafolyosó és az

A KÁLITÁSI TÖRTÉNELMI FŐCSOPORT ROMÁN ÉPÜLETE.

A KIÁLLÍTÁS TÖRTÉNELMI FŐCSOPORT GÓT ÉPÜLETE.

udvar, mely már kiállítási célokra van szánva. A csarnok a jaáki apátsági templom építészeti motívumai felhasználásával épült.

A 3-dik épület a jaáki templomnak teljes diszében utánzott homlokzatával el látott XIII. századbéli kápolna, s a vezérek korabeli emlékek kiállítására fog szolgálni.

Másik képünk (9. oldal) a gót-stilű épület bemutatására szolgál. Mint már említettük, eme épület a hidtól jobbfelé esik, s fő részében a vajda-hunyadi vár ama részének a mása, melyben az erkélyes ablaksoron belül a lovagterem van. A várrészlet pillérei a tóba nyulnak.

Az épület további konstrukciójában egyrészről a csütörtökhelyi kápolna bejárójára, másrészről a Bethlenek keresdi kastélyának egyes jellegzetesebb részeire, valamint a reneszánszba átmennő segesvári védett várkapura ismerhetünk. Ezután következik a kupolás és tornyos reneszánsz-épület, melybe a segesvári toronynak mását képező átmeneti részlet vezet.

Az egész csarnok (pilóta-alap, körülalazott faváz, cserép-, pala- és bádofedés) homlokzata köralakban futja körül a szigetet. Tervezője ALPÁR IGNÁC. A beépített terület 4580·0 m², s az építési költség 510,000 frtra rug, bele nem értve ide a belső diszítést, melynek költsége 77,000 frt és a bástyaszerű épületrészekkel való élénkítést, melynek költsége 6,000 frt. Az ez utóbbiak által beépített terület 200·00 m²-t vesz igénybe.

Az egész épülettömeg a kereszténykori műtörténelem leheletszerű megjelenítése. A romantikus és reneszánsz-kori stílek nüanszai ügyes átmenettel illeszkednek egymás mellé. Magyarország műemlékeinek részleteiből van konstruálva az egész mű, s az egyes stílek magyarországi elterjedtségének megfelelő hangsúlyozásával.

Minden újdonsághajhászás nélkül e hármas épületcsoport új valami, rossznyelvű idegenek bizonyára fin de siecle stílusnak fogják elnevezni ALPÁR eme érdekes alkotását, melynek egyes csoportjai vidéki kastélyok tervezőinek figyelmébe bátran ajánlhatók mintául.

Csupán azt kifogásoljuk, hogy a barokk részlettel szemben a többi, de különösen a román stílusú templom s keresztboltozatos folyosó szinte kisszerű összezsugorodott; ez azonban, azt hiszem, csak a szűk terület miatt történt s azért a hibáért a tervező nem okolható.

Nagyon szerencsétlen eszme volt különben, hogy a kiállítás színteréül a Városligetet választották, mi valóságos kiterőszakolásnak mondható, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az ujonnan épülő vámháztéri hid tulsó részén levő budai oldal szinte a természettől van predesztinálva e célra. Eltekintve attól, hogy ez által állandó kiállítási telepet nyerhetünk volna, képzeljük csak el, milyen bámulatos látványosságokat (pl. vizesések) lehetett volna előidézni a Gellérthegy belevonásával!

Ilyen látványosságokat ugyszólván minden művelt és tehetősebb európai ember megtekintett volna, mert egyedül Budapest bír oly szerencsés fekvéssel, hogy lehetővé teheti azok megvalósítását. Európának többi fővárosában még mesterséges uton sem lehet előidézni az efajta látványosságokat.

A kiállítás e területen minden esetre nagy anyagi hasznot hozott volna nemcsak a fővárosnak, hanem az egész országnak. Azonban ily irányzatú alkotások iránt nálunk nincs érzék... Pedig ha valahol, akkor itt lehetett volna, nagy haszon mellett, állandó és művészi alkotásokat létesíteni.

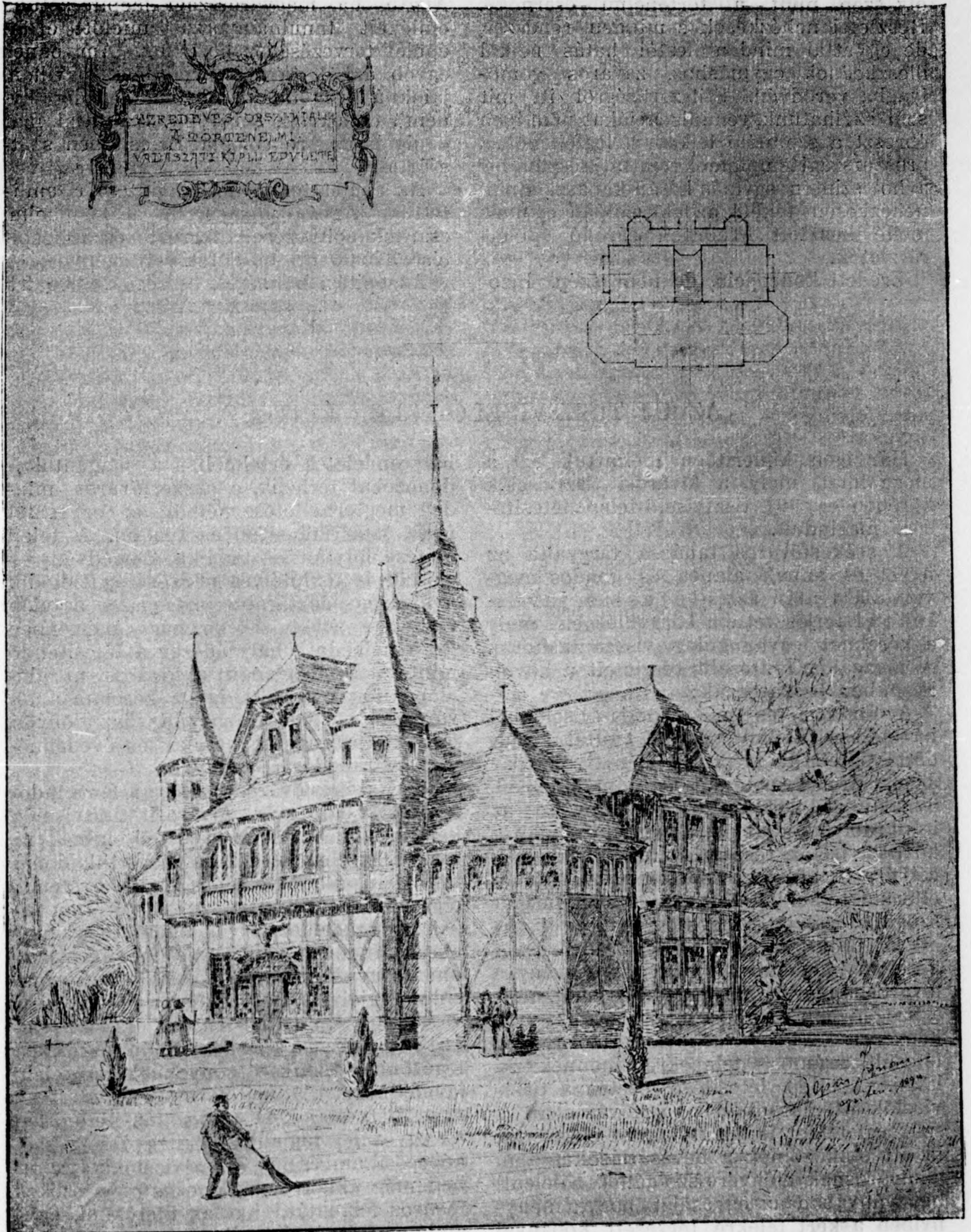
A VADÁSZATI PAVILLON.

(11. lapon.)

Ama életrevaló törekvés, mely különösen a festői hatás emelése céljából a kiállítás területének a tulságosan nagy épületek helyett inkább kisebb, hanem a főépület körül mégis bizonyos tervszerűséggel elrendezett pavillonokkal való elhalmozása alkalmával nyilvánult, lételt

adott a képünkön látható vadász-kastélynak is.

A pavillon, mint a történelmi főcsoport kiegészítő része, a Széchenyi-szigeten épült. Benne mutatják be majd a régi időkből való fegyvereket, a régi vadászatot, a bölény- és sólyomvadászatot stb.

A VADÁSZATI PAVILLON.

Az épület összbenyomása korántsem oly szép, mint a történelmi csarnoké. Részletei nehézkesek s minden rendszer, de egyuttal minden festői hatás nélkül illeszkednek egymáshoz, zavaros gomolyagba verődvén. Stilszerűségről itt mit sem szólhatunk, reminiscenciákat nem igen ébreszt a szemlélő lelkében, legfeljebb az oroszországi templomokat juttatja eszünkbe, a hol szintén egymás hátán kapaszkodnak nehézkesen fölfelé az előreállóan egymás mellé illesztett félkörben záródó épület-részletek.

Eredeti koncepció, de nem szép. Bizo-

nyára hálásabb motivumokat talált volna ALPÁR, ha magyarországi faépítészetünk emlékeit tanulmányozza, mielőtt e fa-épület tervezéséhez hozzáfog. Ám ennek egyéb fából készült kiállítási pavillonjainknál sem találjuk nyomát, pedig ilyenemű emlékeink sűrűn publikáltattak már eddig is az Archeologiai Értesítőben szét-szórtan.

Az épület tervezője, a mint már említettük, ALPÁR IGNÁCZ, ki a történelmi csarnok építkezéseit tervezte és a beépítése 375·00 m² területet vett igénybe.

Az építési költségek összege 25.000 frt.

AZ ÚJ TISZTVISELŐ-TELEP ÉPÍTÉSE.

Már igen kimerítően méltattuk azt a mozgalmat, mely a fővárosi tisztviselők körében egy új tisztviselő-telep létesítésére megindult.

A székesfőváros tanácsa tárgyalta az ügyet és annak alapos és gondos megvizsgálása után azt elutasító javaslattal terjesztette a közgyűlés elé, mely a kérelmet egyhangulag visszautasította. A mozgalom fontosabb részleteit a következőkben összegezzük:

A fővárosi és más köztisztviselők közül házépitésre alakult egyesület által kiküldött végrehajtó bizottság, élén GYÖNGYÖSY JÁNOS miniszteri tanácsos mint elnökkel, 37 aláírást tartalmazó beadványban az iránt folyamodott a fővároshoz, hogy a köztisztviselők részére építendő házhelyek céljaira a külső kerepesi-ut jobboldalán elterülő telkekből összesen 330.000 négyszögöl területet négyszögölenként 1 frt 50 kr. örök áron adjon el a főváros. A kérelem indokául fölhozta a kérvény a fővárosban uralkodó lakásdrágaságot, mely a szegényebb sorsú tisztviselőket arra kényszeríti, hogy a főváros környékén létesült számos telepekre mennek ki lakni. A telep létesítése esetén a tisztviselők itt maradnának a fővárosban s szükségleteiket is kizárólag itt elégítenék ki, itt eszközölnék a bevásárlásokat, a mi a fővárosnak előnyére szolgálna. Kijelenti a beadványában az egyesület, hogy a megnyílt terület áttelepítésére, azt ők fogják sajátjukból eszközölni, továbbá mindazon létesítményeket, melyek a fennálló sza-

bályrendeletek értelmében a magántulajdonosokat terhelik, a székesfőváros minden megterhelése nélkül az egyesület fogja saját költségén eszközölni. A telep építése folytán — mondja a beadvány — először is tekintélyes pénzügyi összeg fizetődik a főváros pénztárába, másodszor a telep mellett a telkek értéke nagy mértékben fog emelkedni, harmadszor a létesítendő mintegy 10·0 házból a főváros új adóalapot fog nyerni s így a kérelem a fővárosra nézve pénzügyileg is előnyös, mert a főváros vagyonának és jövedelmének gyarapodására szolgál.

A székesfőváros tanácsa a fenti indokokkal szemben a fővárosi tisztviselők kérelmét már csak azért is véli elutasítani, mert a kérelem a székesfőváros tulajdonát képező ingatlanok eladása körül követendő eljárás tárgyában alkotott szabályutastítás rendelkezéseivel ellentétben áll s elutasítandónak véli a kérelmet már az oknál fogva is, mert a székesfőváros az egyesület tagjai sorában levő saját tisztviselőivel szemben teljesen megfelelt feladatának, midőn részükre a legutóbbi időben a viszonyoknak megfelelő javadalmazást állapított meg és mert az egyesület által kért támogatás különösen az egyesület tagjainak legnagyobb részét képező állami és magántisztviselőkkel szemben még akkor sem képezhetné a székesfőváros feladatát, ha az illetőknek egyáltalán a kérvényben elhangzott panaszokra okuk volna.

De mindezeket eltekintve, elutasítandó volna folyamodó egyesület kérelme város-

rendezési szempontból is, mert a kérelem teljesítése a székesfővárosnak a mai viszonyok és körülmények között sem mi tekintetben sem igazolt extenzív fejlődésre vezetne.

Nem volna igazolt a kért terület átengedése azon további okból sem, mert a főváros belterületén folytonosan szaporodó épületek és végrehajtás alatt álló építkezések elegendő számú alkalmas lakást szolgáltatnak, a mit eléggé igazol az üres lakásoknak állandóan magas száma. Ez üres lakások adóalapot nem képezvén, a míg egyrészt a székesfőváros folyamodók szándékának támogatása által az üresen álló lakások számának emelkedésére s ez uton jövedelmének csökkenésére szolgáltatna okot, addig másrészt a telep létesülése folytán a székesfőváros terhére eső közmunkák végrehajtása és közintézmények létesítése a költségelő-

irányzatnak állandó és mivel sem indokolt megterhelését vonná maga után.

Végül, mint a kérelem elutasításánál figyelembe veendő körülményre kíván utalni, hogy a mily joggal az egyesület kebelébe tartozó ezer és egynehány tisztviselő a maga részére ily kiváltságos kegyadomány nyújtását kívánja, ép oly joggal kívánhatnák ezt rajtuk kívül a székesfővárosban hasonló körülmények között élő többi tisztviselők, valamint a székesfővárosnak bármely más polgára is.

A székesfőváros tanácsának eme elutasító javaslata annyival is inkább érdemel elismerést, mert végre valahára utját állja annak a beteges irányzatnak, mely különösen ujabban lábra kapott, s mely teljes kifejlődésében kiszámíthatlan rossz következményekkel birna társadalmi életünk alakulását illetőleg.

IDEGENSZERÜSÉG AZ ÉPÍTÉSZETBEN.

IRTA: GORGON.

Az a hajsza, hogy mindazt majmoljuk, a mi idegen, a magyar természetnek leg-sajátosabb vonása.

A magyar ember szeret ia hazáját, kész érte vért is ontani, mihelyt azonban arról van szó, hogy individuális fejlődésében istápolja és azt elismerje, a legnagyobb közömbösséggel elfordul s hazafias lelkesedésében a gyűlölt némethez fordul s előnyben részesíti még akkor is, a midőn a maga egyéni szempontjából is meg takarítást eredményezne, ha magyar ember munkáját pártolná. Mert azt nem lehet kétségbevonni, hogy hazánk manap társadalmilag is életteljes egésznek képez, mely nem egy pontján hatalmas versenytársává vált a többi civilizált országoknak. Nincs oly ága a tudománynak, művészetnek, iparnak, kereskedésnek stb., a mely nem rendelkezne kellő számú képzett művelőkkel, kik ez idő szerint inkább talán már csak egynek vannak hijával: a pártolásnak.

A mondottakra a legjobb példa maga az építészet. A rosszakarat sem vonhatná kétségbe, hogy építészetünk a hatvanas évek óta teljesen versenyképes, ugy művelőinek számát, mint a képzettség fokát tekintve. Erről a fejlődésről bátran elmondható, hogy örvendetes, s annál in-

kább örvendetesebb, mert szinte önmagától, minden nagyobb támogatás nélkül állott elő.

Amde a magyar ember azt már nem tartja összeférhetőnek hazafiságával, hogy ezt az örvendetes fejlődésnek indult építészetet általánosan pártolja is. Sem az egyesek, sem az összeség (különösen ujabban) nem gondol erre s bizony-bizony elegendő egyetlen egy pillantás is Budapestünk építkezéseire, hogy konstatáljuk, mennyire mostoha gyermeke lett a magyar kulturának a magyar építészet.

A magyar főváros épen ugy, mint kevés kivétellel a legtöbb városunk, magukon kifejezve birják, hogy nemcsak idegen-szerűek, ellentétesek a magyar nemzeti individuálitással, hanem eltekintve ettől, java részben hitvány fércmunkák, melyek tehát a mellett, hogy a hazai építészet egységes és gyors fejlődésének utját állják, sem abszolút, sem relativ becses nem birnak. Ezen körülmény fenforgásának ugyan még más okai is vannak; annyi azonban kétségtelen, hogy nagy horderejű mozzanat a germanizálás, mely utját állja a helyes, nemzeties iránynak.

Azt ugyan nem lehetne mondani, hogy közönségünk izlése az építő-művészettel szemben teljesen romlott, hiszen azon

esetben teljesen lehetetlenné vált volna, hogy magyar építészet keletkezhesse és ekzisztáljon. Az előfeltételek, az alap megvan, s a mi az állapotokat siralmassá teszi, az csupán ama körülmény, hogy nem fejlődhetik és nem fejlődik úgy, a mint remélni és elvárni kellene. Egy ponton megakadt, sőt nagyon féltő, hogy visszafejlődésnek indulhat, ha nem találkozik elegendő ember, a ki méltányolni tudja.

Az ok, mely e furcsa helyzet előteremtője és fentartója, egyedül közönségünk tájékoztatatlanságában rejlik. Minden esetre makacs betegség ez, mely ha elharapózik szélesebb körökben is, egyenes megrontója lehet mindennek, a mi jó és szükséges.

Ennek a tájékoztatatlanságnak, ennek a kapkodásnak az eredménye, hogy nálunk valóságos orgiákat üzhet a német befolyás, s széjjel hintheti a pusztulás magvát.

Mert nem elég még, hogy van hazai építészetünk, hogy vannak szakképzett építészeink, hanem épen oly, illetve még nagyobb fontosságú körülmény, hogy azt létében fentartani s minden idegen behatástól menten fejleszteni tudjuk és akarjuk. Ellenkező esetben csak szaporítjuk ama eszközök számát, melyekkel önmagunk ellen gyilkos merényletet teszünk.

Igazán csodálatos dolog, hogy nem okulunk legalább, ha már drága pénzen vásároljuk meg tapasztalatainkat. Ennyit már csak el lehetne várni közönségünktől, bármennyire is tájékozatlan és hiszékeny mindazzal szemben, a mi idegen, helyesebben, a mi — német. Keserves okulás ez minden esetre, hanem azért mégis jobb a semminél, mert annyira a mennyire legalább attól megkimél, hogy ráadásul még kifigurázzuk magunkat, nagy gaudiumára azoknak, a kik elég ügyesek jámborságunkat kiaknázni.

Ha nem volna annyira szomorú is, mint a mennyire pikáns ama helyzet, melyet ez a gazdálkodás előteremt, a legjobb élcek tárházának kellene mondanunk. Mert annyi bizonyos, hogy a lehető legellentétebb fogalmak keverednek össze ennél a németesen hazafias és egyuttal hazafiasan németellenes gazdálkodásnál.

Vegyük csak a színházi építkezéseket. A magyar városokban szinte szabálylá lett, hogy az ujonnan építendő színházat német ember, jelesen a nagyérdemű FELLNER és HELMER cég tervezze. Nincs szándékunkban eme híressé vált cégnek szemrehányásokat tenni, már csak azért

sem, mert nem ő az oka, hanem azt már el nem hallgathatjuk, hogy meg ne rójjuk városaink könnyelműségét, a midőn ezt a céget helyezik előtérbe, a melyről köz tudomásu dolog, hogy egy pár rozoga, rendeltetésének meg nem felelő s a legenyhébb kritikát kiállni sem bíró fércalkotmánynyal szaporította ama építményeink számát, melyek csakis arra jók, hogy megakadályozzák hazai építészetünket egészséges fejlődésében.

Itt van a népszínház. Annyi tudatlanság, annyi botlás, mint a mennyi a népszínház épületén konstatálható, hallatlan. Az ilyen monstrumok mást nem érdekelnek, mint hogy lebontsák, még pedig úgy, hogy még romjaikban sem kísértessenek.

És eme «építészeti lehetetlenség»-ben, melynek a FELLNER és HELMER cég a tervezője, vélnek garanciát találni városaink bölcs atyái s puritán következetességgel versenyeznek, hogy a cég valahogyan ki ne fogyhasson a színház-építésből.

Mi természetesebb tehát annál, mint-hogy a vigszínházat illetőleg is a FELLNER és HELMER cég tervezete került előtérbe a társaság körültekintő(?) gondoskodása folytán. A garanciát erre bizonyára a — népszínház szolgáltatta s az a bizonyos nemzeti génius, melyre a társaság anynyiszor hivatkozott s melynek kifejezőjeképen — úgy látszik — csakis e cég szerepelhetett méltóan.

Szomorú, nagyon szomorú momentum ez, hogy minálunk annyira gyökeret vert az idegenszerűség s annál inkább sajnálatra méltó, mert többi városainkban is kiüt, mint a fertőző ragály s alig akad város, mely elegendő előrelátással fogna a munkához s ha másutt nem, legalább középületeiben igyekeznék irányt szabni az egyéni izlésnek.

Küönben hát ennek a furcsa iránynak, melyet a FELLNER és HELMER cég kegyes hazánkban aktuálításában fentartani, van egy pár pikánsabb részlete is, ugyan nem szorosán építészeti, hanem minden esetre pregnáns bizonyíték arra nézve, mennyire meg van bolygatva közönségünk jó izlése és hazafisága mindama téren, a hol szóba kerül az idegen és a honi produktumok közötti választás.

Kecskemét és Nagyvárad, hiven a szabályhoz, bécsi tervezőkhöz fordult. Most

azután egy kis kellemetlenség adta elő magát, a mi hihetőleg mindkét városban megtörtént, mert hogy Nagyváradon nagy zavarban vannak, az bizonyos. A FELLNER és HELLMER cég ugyanis németül levelez a várossal, a mi nem tetszik a városban. A FELLNER és HELLMER cég azonban udvarias elemekből áll s nagy kegyesen tudtára adta a városnak, hogy egyáltalában nem ragaszkodik a német nyelvhez s készséggel ír magyarul, ha a fordítás költségeit a városnak felszámíthatja.

A város hazafisága ilyen körülmények között erős próbára van téve. Hogy miként határoz, kétséges; annyi azonban bizonyos, hogy fog határozni, mert attól már nem tágit, hogy a színházat bécsi

cég építse, mert ez már, úgy látszik, szerintük nem tartozik a hazafiság fogalmához.

Azt hisszük, hogy izlelítőnek ennyi is elég. A ki tud és akar igazán hazafiasan gondolkodni, ennyiből is levonhatja a konzekvenciákat arra vonatkozólag, hogy hová jut építészetünk, ha a közönségünkben nem lesz elég önbizalom és pártolása mindannak, a mi hazai.

Hogy pedig eme önbizalomnak és pártolásnak az építészet terén van létjogosultsága, elegendő utalnunk Arad városára, a hol aradi építészszel csináltatták a színházat és az — horribile dictu — igen csinos és minden igénynek megfelelő.

A FELLNER és HELLMER céget pártoló városi atyák, ébredjetekek álmaiktól!

AZ ESKÜTÉRI HID.

(B) Annak idején említettük, hogy az eskütéri hid balparti feljárójának és környékének szabályozása tárgyában a miniszterelnök leiratot intézett a székesfőváros hatóságához, melyben értesítette, hogy a közmunkák tanácsa által véleményes jelentés kapcsán ama módosítással eléje terjesztett tervet, hogy a dunaparti feljárók 13 öl helyett 10 öl szélesek legyenek, az így nyert 3 öl pedig, tekintettel az itt vezetendő közúti vasútra, a dunaparti ut szélesbitésére fordíttassék, továbbá, hogy a hidon átvezető ut a templom előntésének kikerülése végett csak 9 öl szélességű legyen, mint szabályozási, városrendezési és szépészeti szempontból egyaránt sikerültet, a kormány nevében kivitelre elfogadni hajlandó. Előzőleg azonban, miután az egész szabályozási munkálat előreláthatólag jóval többé fog kerülni, mint a hogy azt a székesfőváros közönsége kiszámította s a kormányra különben is közel 400.000 frttal több kiadás fog hárulni, kötelező nyilatkozatot kér a székesfőváros közönségétől, hogy az általa előterjesztett föltételeket elfogadja, nevezetesen: 1. A város köteles a régi városházát a Károly-kaszárnya gránátos-utcai homlokzatának birtokbavételétől számítandó egy év alatt kártalanítás nélkül átengedni. 2. A kegyesrendiek tömbjében levő ingatlanokat kisajátítani. 3. A város elvállalja azt, hogy a kegyesrendiek épülettömbjén a saját

költségén új templomot épít, a régi templomot eltávolítja és területét a szabályozásnak megfelelően rendezni. 4. A csatornázási, a víz- és légszeszcsővezeték-fektetési munkákról és a szükséges fásításról a saját költségén gondoskodik; továbbá tekintettel az ideiglenes rendezésre 5. a belvárosi plébánia-templom körül levő bazárokat kártalanítás nélkül eltávolítja. 6. Kártalanítási igények netaláni támasztása esetén a következményeket viseli, a mennyiben ugyanis a kegyesrendiek épülete és a mellette létesítendő támfal között legfeljebb két méter széles légűr hagyatik. 7. A hidalap terhére eszközendő rendezői munkálatokat, azoknak befejezése után további fentartás és gondozás végett átveszi.

Mindezen kötelezettségek ellenében viszont át fogna engedtetni, illetve a székesfőváros tulajdonában fogna meghagyatni, két telektömb 1,565.600 forintnyi becsértékben.

Ezen kötelezettségek alapján tehát a költségek, melyek a fővárosra háramlának, beleértve ide azokat is, melyek utak rendezése folytán előállanak, (ez utóbbiakat illetőleg a vámháztéri hidnál érvényre jutott elvek tartattak szem előtt, miután egyrészt a kormányt, másrészt a fővárost terhelendő költség aránya még elvileg sem hozatott tisztába), körülbelül 3,640.097 forintnyi összeget képeznek, melyből levonva a főváros tulajdo-

nába átmenendő két ingatlanrész becsértékét, 1,565.600 frtot, illetve öt százalék levonása folytán 103.700 frtot, az összes fedezetlen költség, mely a fővárosra hárulna, 2,178.197 forintban jelentkezik.

A székesfőváros tanácsa, bár városrendezési szempontból a szabályozási terven kívánt módosítások ellen kifogása nincsen, bár továbbá elismeri, hogy rendkívüli fontossággal bír az eskütéri hid mielőbbi létesítése s a vele kapcsolatos szabályozások végrehajtása, tekintettel egyrészt arra, hogy a főváros arányos építészeti fejlesztése egy pontra irányzott áldozatok által nagyon akadályoztatnék, másrészt pedig, hogy a kormány által a kívánt áldozatokért felajánlott két telektömb — egy igen csekély rész kivételével — ma is a főváros tulajdonát képezi, a kormány által követelt összes kötelezettségek elvállalását nem javasolja.

A székesfőváros ugyanis a hidak létesítése következtében egyrészt a két millió forintnyi átalányösszeggel, a Kossuth Lajos-utca kiszélesítési költségének felével, a Kossuth Lajos-utca új burkolásával és egyéb más, még csak végrehajtásra váró kapcsolatos munkák költségeivel annyira meg van terhelve, hogy ezen megterhelés következtében attól lehet tartani, hogy egyéb, szintén fontos és elkerülhetetlen városrendezési munkákra elegendő anyagi ereje nem marad. Már pedig két millió forintot meghalad azon összeg, a mely a mérnöki hivatalnak nem tulzott számítása szerint a székesfővárost terhelné, ehhez még hozzáadandó volna, ha már áldozatról van szó, azon 1,500.000 forintnyi összeg is, a melyet a kormány azon címen kíván a főváros által megtéríttetni, mert az ő szakközegei számítása szerint ennivel nagyobbodik a hidnak építési költsége, ha az egy nyílással létesítetik. Ezzel szemben a kompenzációképen felajánlott, a szabályozási terryajzon jelzett két telektömb, melynek értéke másfélmillió értéken túl van feltüntetve, legalább is $\frac{5}{6}$ részben jelenleg is közteret képező területekből és fővárosi épületek által elfoglalt területekből alakulnak, a mennyiben az egyik területnek legalább is $\frac{2}{3}$ -a a jelenlegi városháztérből, egy csekély része pedig a Kötő-utcából, fennmaradó része pedig a piaristák területéből vétetnék, míg a másik tömb a régi városház és templom közötti térből, a régi városházból, a templom hátsó ré-

széből, a piaristák és a templom melletti utca egy részéből s igen csekély részben a piaristák telkéből alakulna meg.

Az eddig hozott áldozatokon túl újabb áldozatok felajánlása ilyen körülmények között csak azon esetben volna indokolt, ha az újabb áldozatok árán a szabályozás nagyobb területre lenne kiterjesztve, mint-hogy azonban a szabályozási terv semmi-ben sem változnék a kívánt új áldozatok megadása esetén, a kormány által kívánt újabb áldozat meg nem adható.

Tekintettel azonban mégis arra, hogy a főváros jövő fejlődése szempontjából az eskütéri hid létesítése nagy fontossággal bír, a tanács azt a javaslatot terjeszti a közgyűlés elé, hogy a szabályozás költségeiből a főváros a csatornózás, vízvezeték, parkozás és térrendezés címén felmerülő s mintegy 331.000 frtban jelentkező költség elvállalása tekintetében tegyen kötelező nyilatkozatot. E költségeket a hatóság annyival is inkább átveheti és viselheti, mert ezen költségek átvételéből a hatóságra nézve káros jogkövetkeztetések vonhatók nem lesznek s mert már előző analogia is arra utal, hogy ezen különben nem nagyszabású költségek a hatóság által viseltessenek. Ugyanis a nagykörut létesítésére vonatkozólag 1884. évben létrejött egyezség szerint a nagyköruti fő- és mellécsatornák s vízvezetési csövek, valamint a faültetések költségeit a hatóság viseli, méltányos tehát, hogy ez esetben a hatóság épen így járjon el.

A székesfőváros közgyűlése a tanács javaslatát elfogadta.

A mi pedig a hidnak három, avagy csak egy ívben való felépíttetését illeti, a kereskedelmi miniszter leiratot intézett a fővároshoz, melyben értesíti, hogy a szakközegek egyhangú véleménye folytán hajlandó a tervezett háromnyilású eskütéri hid helyett egynyilású hidat építeni, abban az esetben, ha a főváros a felmerülő másfélmillió többletköltséget fedezi. A tanács azt a meggyőződését fejezi ki, hogy a főváros a hid többletköltségeit, tekintettel a középítési igazgató jelentésében és a bizottmányi véleményekben foglaltakra, el nem vállalhatja; azonban a tanács nem osztja a középítési bizottság ama véleményét, hogy a főváros a hid egy- vagy háromnyilásúvá építése kérdésében határozott állást ne foglaljon, sőt javasolja, hogy a közgyűlés az árviz-

védelmi és hajózási érdekek országos voltára való tekintettel, az egynyilásu hid mellett foglaljon állást s ennek a kereskedelmi miniszter urhoz intézendő felterjesztésében határozott kifejezést is adjon.

A tanácsnak ezt az előterjesztését a közgyűlés magáévá tette, miért is a kormány vállalta magára a hid többletköltségeit.

Az ennek módozatait megállapító szaktanácskozmány e napokban alakul meg.

A HADI TENGERÉSZET KIÁLLITÁSI CSARNOKA.

(18. lapon.)

A hadi tengerészet csarnoka, melyet képünkön bemutatunk, az állandó hidtól, illetve a kiállítási nagykörutttól balra található. E csarnak a tengerészetet bemutatására fog szolgálni s a többi között ide kerül hadi tengerészetünk kiállítása.

A csarnok a nagy tó közvetlen közelében épült, hogy ez utóbbi felhasználásával a tengerészetet a való életben is bemutatható legyen. Maga az épület (pilóta alap, favázás falak deszkázattal, jutta szövettel bevonva, vízmentes ponyvafedéllel) úgy van konstruálva, hogy egy óriási tengeri hajóhoz hasonlít. Kerek ablakain ágyuk ásitának ki. Tetején pán-célos forgó-torony áll. A csarnoknak hat kéménye is van s azokon is tulnyulik a hatalmas árbocozat lobogó diszével.

A hadi tengerészet csarnokának tervezője a kiállítás műszaki osztálya. Beépítése 50.000 m² területet vett igénybe s az építési költség 15.450 frt.

Az egész építmény imponáló hatással lesz a kiállítást látogató közönségre: kritikai méltatásába bocsátkozni kívül esik e lap keretéből, mivel ehhez hozzászólni a hajóépítészet műszaki emberei lennének hivatvák. *) Csupán azt jegyezzük meg, hogy élénken emlékeztet a mult nyáron lefolyt kielii csatorna megnyitás alkalmából a tenger partjára épített hajóalaku csarnokhoz, melyben a német császár iniciatívájából rendezett ünnepek egy része lefolyt, mely körülmény azonban épenséggel semmit sem von le a képünkön bemutatott műtárgy értékéből.

AZ EGYIPTOMI ÉPÍTÉSZET ANYAGÁRÓL.

IRTA: T—I GY.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium iniciatívájából középiskolai professzoraink tekintélyes csapata járja be most a fáraók birodalmának romjait. Hogy mily üdvösek az ilyen tanulmányi kirándulások, azt bizonyítani fölösleges, csupán az a kár, hogy tanáraink expedíciójához a magyar művészek közül senki sem csatlakozott. Mert hiszen Egyiptom faunáját, ásványait manapság állatkertekben, gyűjteményeinkben is elég sikerrel tanulmányozhatják az utazó természettudományi tanárok, a kik az expedíció jó részét képezik, ám a világ legeredetibb művészetéről tiszta fogalmat csak az szerezhethet, ki emlékeit végignézte.

E régi művészetet manapság már érdeme szerint méltatják s szakavatott emberek nyilatkozata szerint modern szobrászaink

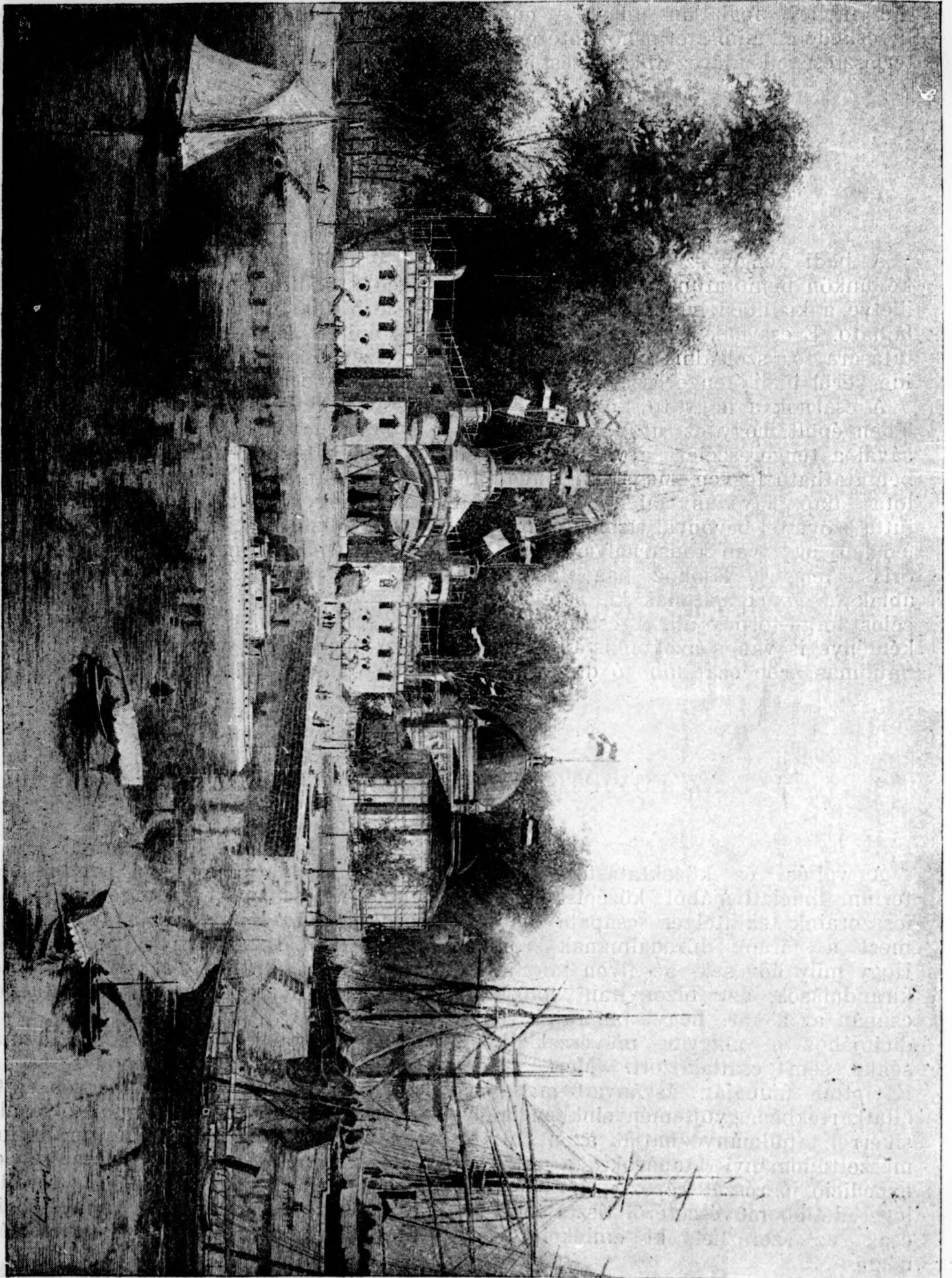
sokat tanulhatnának, ha Egyiptom monumentális szobrai tanulmányoznák. Az ornamentika terén is sok oly kiváló dolgot produkált a fáraók népe, melynek motívumai korunk elsekélyesedő díszítő művészetére megtermékenyítő hatással lehetnének.

A piramisok halmazának felülmulhatatlan technikája közmondásossá vált, ám ezek mellett Egyiptom egyéb építményeiről ritkán van alkalmunk olvasni.

Az ó-kor eme magas kulturális fokon álló népének profán építészetére csak legujabban kezdenek gondot fordítani; esztétikai szempontból vajmi röviden tárgyalhatnánk róluk, de kulturtörténeti

*) De az architektúrához talán mi jobban, mint a «hajóépítészet» (ha ugyan «hajóépítészet» van) műszaki emberei. . . . szólhatunk.

A HADI TENGERÉRSZET KIÁLLÍTÁSI CSARNOKA.

becsüknél fogva megérdemlik a behatóbb méltatást.

Magánépitmények és erődítmények romjai tömegtelen nagy számban maradtak ránk a fáraók idejéből; különösen gazdaglakóházakmaradványaiban Thebaisz és Memfisz környéke. Erősségekből mindjárt Abidoszban két példánnyal is találkozunk, másfelé is sok van, de legnagyobb részük még az építészek fölmérésére s behatóbb ismertetésre vár.

A magánházak anyaga kevés kivétellel a *vályog*, melyet a Nilus homogén iszapjából gyurtak. A legszegényebb emberek azonban megelégedtek sárral bekent pálfonatos falakkal is, melyeket megszáradásuk után addig tapasztottak körül agyaggal, míg a kellő vastagságot el nem érték.

Alapépitménnyel profán épületeknél alig találkozunk. Egyiptom talaja ezt fölöslegessé tette. A föld felszínét ott ugyanis három réteg képezi: 1. agyag; 2. homokos humusz; 3. a Nilus változó mennyiségű iszapja. Az alap ennél fogva nem lehetett mély; legtöbbször nem is ástak, hanem az építkezésnél támadt hulladékokkal emelték a talaj szintjét a házfalak körül.

A városok legtöbbször dombon épült; a görög irók rendszerint a fáraók bölcsességének tulajdonítják e körülményt; ennek oka azonban csak az, hogy egy város a másiknak romjain épült, melyeket sohasem hordattak el, legfeljebb az ujonnan épült házak körül hengerekkel egyenletessé tettek. Ablak rendszerint hiányzik a házak falán, csak elvétve akadt szelelőlyuk, gyér világosság és friss levegő csak az ajtón át hatolt be. Az egyiptomiak keveset tartózkodtak szobáikban, elemük a szabad levegő volt, az örökké mosolygó ég alatt töltötték el minden idejüket.

És siralom völgyének tekintvén csak e földet, monumentális palotákra nem is gondoltak, hanem annál diszesebben és ugyszólván örökkévalóságra szántan építették sirjaikat.

A sirok legrégebbi formájának anyaga azonban szintén még vályog. A masztabák, melyek Abu Roasztól Dahsurig hosszú láncolatban találhatók; különböző nagyságúak. A legnagyobbak magassága 10—12 m., hosszúsága 50 m. és szélessége 25 m. A kisebbik rendszeren 3 m. magasak, 10 m. hosszúak és 5 m. szélesek. Oldalfalai egyenletesen lejtősek s rendszeren simák, néha azonban a vályogrétegek lépcsőzetesen kiszögelnek.

Az I. Dinasztiából kezdve a VI. Dinasztiáig a vályog sárga, homokos és kisebb, mint azután.

A későbbi időkben a vályog szalmás és nagyobb lesz. Az utolsó vályogréteg egyuttal a tömör építmény lapos teteje is, a sirkripta elenyészően kis helyet foglal el, míg a sirkápolna nagysága esetenként változik.

A piramisok első sorban a fáraók temetkezési helyét képezték, anyaguk is becsesebb, azt rendszeren a közelből szerezték be, így a mészkövet Turából. Csak a sirkamra burkolathoz s a szarkofágnak való finomabb követ hozatták messze délről s rendszeren nagy fáradsággal. Vannak téglából, sőt vályogból épült piramisok is, de rendszerint óriási mészkő kvaderekből készülnek, melyek rétegei lépcsőzetesen emelkednek egymás fölött. A lépcsők kezeit gondosan csiszolt, melegszínű gránithasábokkal töltötték ki, melyek külső lapjai hajszálnyi finomsággal illeszkedtek egymáshoz. E gránitburkolatnak azonban manapság nyoma sincs, legnagyobb része Kairó utcáinak építéséhez szolgáltatva az anyagot.

Az új birodalomban sziklasirok készülnek tulnyomóan, a hegyoldal mészkőereibe vágnak szövevényes folyosókat, melyek végén a nagy gonddal elrejtett kripta foglal helyet.

Míg az egyiptomi magánházak kizárólag vályogból és csak elvétve, akkor is pusztán a római uralom idejében épülnek téglából, míg e két anyag a sirok zömének is főalkotórészét képezi, addig a templomok építésénél kövön kívül más anyagot nem használtak. A kőtömbök minősége és nagysága változó. A mennyezet gerendái az ajtófélfák és zárkövek, valamint a pillérek is nagyarányú kövekből állnak; a falak kőkvaderei azonban rendszeren nagyságúak.

A kőtömböket az építkezés helyén újra megmunkálták, mire annyival is inkább szükséges volt, mert a nagyobb szabásu alapépitményt itt is mellőzték. Nem is kellett 2—3 méternél mélyebbre ásniok, mivel ott már a szivós agyag szilárdsága tökéletesen elegendő.

A kövek kötőanyag nélkül vannak egymáshoz illesztve, a fal külső felületét gondosan csiszolt kvaderek képezik, magva azonban durván megmunkált kövekből áll, melyek közeit törmelékekkel s néha vakolattal töltötték be.

A vakolat háromféle: 1. tiszta mész, 2. homokos mész, 3. téglatörmelékkel kevert mész. A falak lejtős felülete miatt építkezés nagy gondot igényelt, mégis az emlékek vizsgálásánál gyakran sok hanyagságot tapasztalunk, jeléül annak, hogy slendrián építőmesterekben a fáraók is bővelkedtek.

Igy több helyütt látjuk, hogy különböző nagyságu, egymásra nem illő kőhasábok lékeit megfoldszák s durványos munkát cementszerü malterrel igyekeznek eltakarni.

A templomcsarnokok burkolását is lapos négyszögletes kőtáblák képezik, de az oszlopok között, a hová a fáraók tekintete a ceremóniák alatt nem ért, össze-vissza hányták a különböző nagyságu kőlap töredékeket.

A mennyezet néha donga-boltozatból áll, mint például az abidoszi hétszentélyben is; találunk álboltozatokat De z el Bakriban, de átalánosságban a lapos mennyezet dominál, mely hatalmas kőgerendákon nyugvó kőtáblákból áll. A gerendák alá támasztását pillérek és

oszlopok eszközlik. Az előbbiek szerkezete olyan, mint a falaké, több darabból készülnek s leggyakrabban csak külső burkolatuk kő, a pillér magvát törmelék képezi, a falaknál tapasztalt slendriánságnak itt még kirivóbb példáival találkozhatunk, mint előbb.

A pillér éleinek fokozatos tompításából keletkeztek az oszlopok, melyek három egyiptomi főformája: a kehelyfejü, lothosz és Hathor fejü oszlop tulnyomóan egy darabból készül s a legkeményebb vulkánikus kővekből. E gyakran toronymagasságu monolith-oszlopok technikája szinte megfoghatatlanuak látszik. Miként az obeliszkek ugy az oszlopok is a kőfejtő színhelyén lettek megfaragva, a készülő épületnél már csak az utolsó simításban részesültek.

Hogy mily eszközökkel végezték e hihetetlen mesékbe illő munkát, az mind eddig teljesen kiderítve nincs, azt azonban bátran állithatjuk, hogy a kőfaragó művészetben soha nép nem vitte többre, mint a régi egyiptomiak.

METEOROLOGIAI INTÉTEZETEK CSARNOKA.

(21. lapon.)

A képünkön látható várszerü építmény meteorologiai célokra fog szolgálni. A csarnokot (pilota alap, favázás falak deszkázva és vakolással, aszfalt péplemez) a földmivvelésügyi miniszterium kiállítási műszaki osztály tervezte; beépítése 90.000 m² területet vett igénybe s az építési költség 4000 forint.

A sikerült kis építmény nem lép föl nagyobb igényekkel, mint azok a mesterséges romok, melyekkel az irodalmi romantizmus korában a nagyuri kastélyok

hatalmas parkjait földisziteni szokásban volt. Az idő patinájának mesterséges előidézését a tervezők mellőzték s ezt helyesen tették; a mai publikum józanságára már nem igen hatnak e mesterkelt fogások. Az épület megfelel céljainak, dekoratív szempontból is emelni fogja a kiállítás változatos képét, hatás hajhászás nem vezette a tervezőket s így ők, mint a kiállítás rendezői, meg lehetnek elégedve munkájukkal.

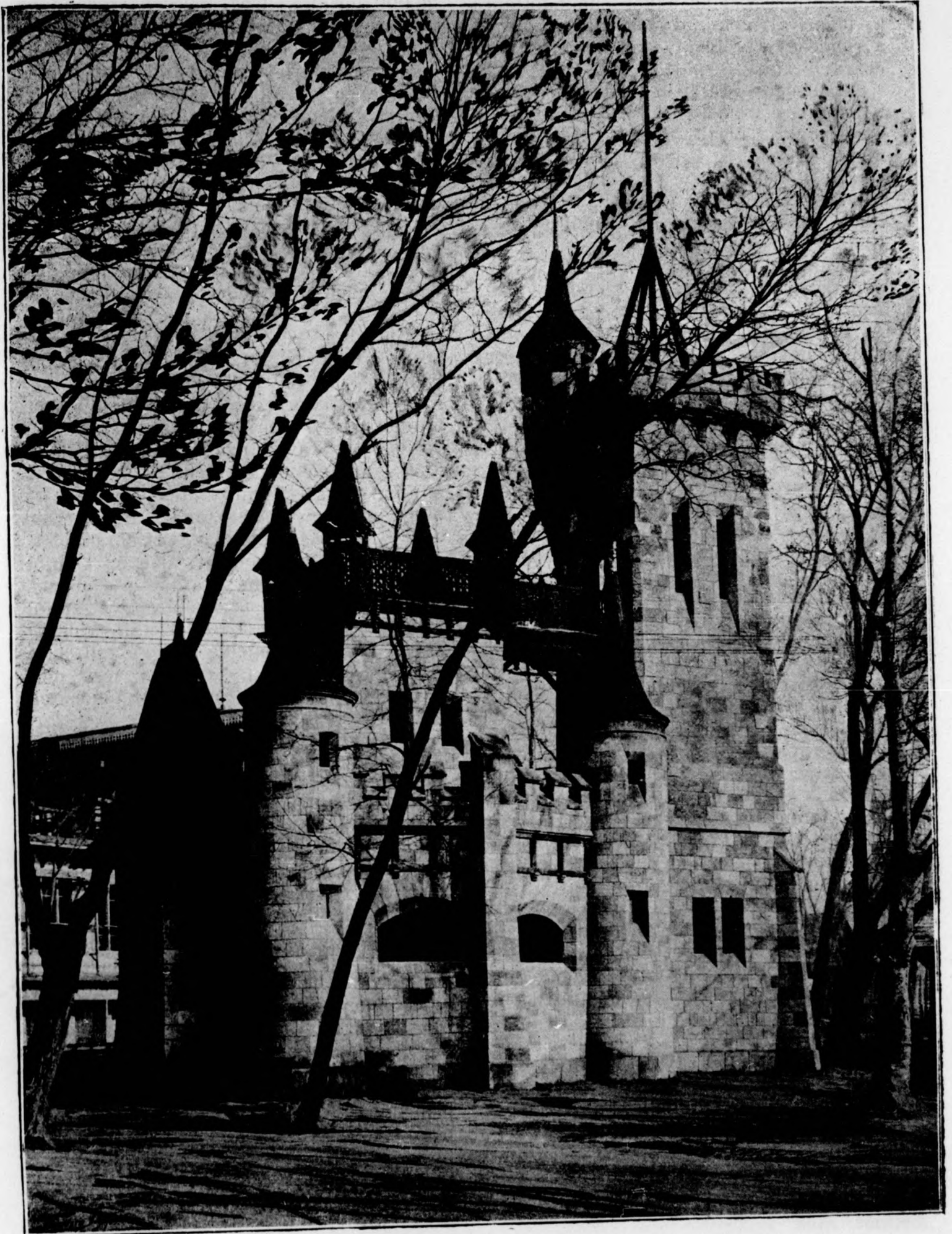
A BUDAVÁRI MÁTYÁS-TEMPLOM KÖRNYÉKÉNEK RENDEZÉSE.

(—n.) Elsőrendü hazai műemlékünk, a gót stíl remek produktuma, a budavári Mátyás-templom restaurálása befejezéséhez közeledvén, aktuálissá vált az impozáns templom környékének szabályozása.

E szabályozás dolgában a miniszterelnöknél értekezlet volt s a megállapodáshoz képest SCHULEK Frigyes terve vé-

tekik alapul, mig a szent István szobor elhelyezése STROBL terve szerint fog történni.

A történendő szabályozás tervezetét már volt alkalmunk ismertetni és ugyanakkor elismerésünket is kifejeztük tisztelt tagtársunknak, kinek tervezete nagy gondosságról és művészi érzékről tesz tanúságot.

A METEOROLOGIAI INTÉZETEK CSARNOKA.

Vonatkozással az akkor elmondottakra, a jelen alkalommal jelentjük, hogy a a rendezés kivitelét a közmunkák tanácsára bizzák.

A költségeket részben az állam, részben a közmunkák tanácsa és a főváros viselik. Ezek közül a kisajátítások összegét a közmunkák tanácsa fedezi, a Halász-bástya ama részének stilszerű kiépítését, mely a szent István-szobor környékén van, az állam vállalja magára, a többit pedig a főváros fogja rendeztetni.

A rendezés kiterjed a templom mellett levő disztelen kincstári épületek eltávolítására is. A Jezsuita-lépcső némi átalakítás mellett megmarad, tekintettel azonban arra, hogy a millenniumi ünnepségek során a budavári koronázási templomban hálaadó istentisztelet fog tartatni és ugyanott a szent korona fog közszemlére tétetni, a közlekedés akadálytalan lebonyolítása érdekében a miniszterelnök leiratot intézett a fővároshoz, hogy miután az Albrecht-utra tervezett s a főváros költségén építendő lépcső addig már el nem készülhet, a Jezsuita-lépcsőnek szűk és sötét vonalán kívül közvetlenül a koronázási templom környékén ideiglenes favázas, de a közbiztonsági követelményeknek mégis megfelelő lépcsőzet létesítéséről gondoskodják.

Eme lépcső tervezetét SCHULEK Frigyes tanár közreműködésével a mérnöki hivatal készítette.

A mérnöki hivatal maga is szükségesnek tartja, hogy a szűk és sötét jezsuita-lépcsőn kívül és pedig közvetlen a koronázási templom környékéről az Albrecht-utra egy másik, tágasabb lépcsős feljáró létesíttessék, de a helyi viszonyok és a nagy magassági különbség miatt, valamint a pilotázásnak a sziklás talajban nagy nehézsége és költsége miatt is a favázas lépcső létesítését nem javasolhatja, mert bár az a közbiztonsági igényeknek megfelelő és tetszetős is lehetne ugyan, de a nagy magasság folytán (az egész magasság 19,5 méter = 3 emelet) a bástyafal melletti rész egy fa-állvány benyomását keltené, a tömeges, változó mozgás által előidézett zörömbölés a közönségben a veszély érzetét ébresztené fel s az ideiglenes favázas lépcsőbe fektetett

26.000 forint költség teljesen veszendőbe menne, mert az eszközölt munkák a végleges lépcső létesítésénél nem értékesíthetők. Ez ügyben a hivatal SCHULEK több ízben tartott értekezletet és helyszíni szemlét s ezek alapján oly tervet készített, mely szerint ideiglenes lejáró a biztonság követelményeinek teljesen megfelelően oly módon készíttetnék, hogy az abba fektetett munkák legnagyobb része a végleges lépcső létesítésénél értékesíthető lesz, továbbá az ideiglenes lépcsőnek a közönség által való használata közben minden közlekedési zavar nélkül lehető lesz a végleges lépcső építését keresztül vinni. Az összes költséget a mérnöki hivatal 33.981 frtra teszi, a miből 28.682 forint oly természetű, hogy a végleges lépcső tervezetébe is beleillik, sőt, miután a 3998 forint 50 krajcárral felvett kő- és kavicsanyag is felhasználható lesz, a veszendőbe menő költség csak mintegy 1300 forintot tesz ki. — A munkálatok SCHULEK tanár művezetése mellett házilag volnának végrehajtandók, a mi a jelen esetben úgy pénzügyi, mint műszaki tekintetben is ajánlatosabb. A végleges lépcső SCHULEK tanár terve szerint 125.000 forintba jön s ha a főváros az egész összeget rendelkezésre bocsátja, a végleges tervezet is kivihető lesz még 1896 ban. Május elsejére az ideiglenes feljáró készül el.

A templom környékének rendezéséből a fővárosra háruló költség 132.948 frt, illetőleg ha az ideiglenes lépcsőzet az érintett alakban nyer megoldást, 5299 frt hozzászámításával, 138,247 frtot fog kitenni. A munkához különben mindjárt hozzálátanak, mihelyt a főváros a megállapodásokhoz hozzájárul. A monumentális lépcsőzet kiépítése azonban, az ezredéves ünnepre való tekintettel, a legnagyobb valószínűség szerint 1896-ra halasztatik.

A nagyjelentőségű székesegyház környékének eme szabályozására égető a szükség s csak helyeselhető a törekvés, hogy legbecsesebb műemlékeink egyike minél hamarabb teljes pompájában állíttassék elő. És e tekintetben itt az ideje, hogy a pénzügyminiszteriumnak a templomot közbeszorító ócska épületei is végre renováltassanak.

TECHNIKUSAINK SÉRELMEI.

(B) Régóta köztudomásu tény, hogy technikusaink helyzete nem a legirigylen-dőbb. Mellőzve itt a különben nagy fontosságú doktorátusi kérdést, mely választ vonalra huz a műegyetem és a tudományegyetem fakultásai közé annak dacára, hogy úgy szellemileg, mint gyakorlatilag tudományos intézet, sőt disciplinái helylyel-móddal a többinél nagyobb fáradságot és tanulmányozást igényelnek, még a leg-
elemibb követelményekben is súlyos sérelmeket kell eltűrniök technikusainknak a többi hason képzetségű társadalmi csoportozatokkal szemben.

Az a pozíció, melyet a technikusok elfoglalnak az állami közigazgatás terén, embereinek csak a morzsákat juttatja osztályrészül s eredeti valóságában a lehető legszegényebbet, mert drasztikus módon juttatja kifejezésre azt az életigazságot, hogy a szerény és komoly munka egy magában még nem elegendő az elismertetésre.

A műszaki ismeretek kellő felölelése manap életfeltétellé vált és fontosságuk nap-nap mellett egyre fokozódik. E körülményt nem tagadja senki, mert nem is tagadhatja; annyira összefonódnak az emberiség fejlődésképeségének minden legcsekélyebb feltételével. Különösen áll e tétel természetesen az állami közigazgatás terén, a hol a műszaki érdekek elhanyagolása elképzelhetetlen következményeket vonna maga után.

Ama egyének már most, kik e nehéz és jelentőségteljes feladatot teljesítik és a kiknek képzetsége e mellett mindenképen tudományos képzetség, elkülönítettnek, az alárendeltség megszegényítő szerepére utasítatnak csakis azért, mert foglalkozásuk nem annyira kirívó mint azoké, kik szakképzetség nélkül vezetőkül jelöltetnek ki.

Ime mily anomália! Az ember szintén csodálkozik, hogy egyáltalában mint is lehetséges fenforgása, lévén annyira abszurd, annyira légiés valami.

Hogy ez az állapot, ez a rendszeres rendszertelenség tényleg fenforog, első sorban magukat a technikusokat okoljuk. Csak a teljes letargia engedheti meg, hogy a visszás dolgok olyan mértékben elmérgesedjenek. Azt már rég beláthat-

ták (elég alkalmuk volt rá), hogy rajtuk kívül senki sem törődik helyzetük javításával és ha ők maguk nem kelnek igazaik védelmére, illetve az eszmének aktuálissá tételére, továbbra is ama méltatlan és semiképen nem indokolt szerepben maradnak, melyre a szerénység van predesztinálva.

Ilyen körülmények között csak örömmel üdvözölhetjük azt a mozgalmat, mely végre-valahára fölébredt technikusaink körében

A mérnök- és építész-egylet küldöttsége ugyanis memorandumot nyújtott át VÖRÖS LÁSZLÓNAK, a keresk. miniszter államtitkárnak, ki jóindulattal és jóakarattal viseltetik az ügy iránt. A memorandumban foglalt sérelmek súlyossága elegendő garanciát nyújt arra nézve, hogy a kérdés nem kerül le egyhamar a napirendről.

A memorandumban felhozott sérelmek kiindulási pontja ama nagy anomália, hogy a műszaki teendők legfontosabbját oly férfiakra bizzák, kiknek nincs technikai képzetségük. Pedig magának az államnak az érdeke, hogy a vezetés és ellenőrzés, mely nagyobb szakképzetséget tételez fel, azoknak a kezében legyen letéve, kik e szakképzetséget tényleg bírják is. A jogvégzetek csak a jogtudomány körébe vágó térre terelendők, a nélkül, hogy a technikusok az őket jogosan megillető tisztségekből kiszorítottassanak.

E sérelmek egyike a vasuti bejárás, mely sehol a világon sem hasonlít a nálunk bevett ferde szokáshoz. Eme eminenter műszaki kérdésben nálunk jogászok (!) döntenek. A kiküldött se tekintetben laikus miniszteri titkár az államépítési hivatalok és műszaki hatóságok számos technikus tagját csaknem mellőzteti.

Még nagyobb sérelem állott elő a találmányi szabadalmakról szóló múlt évi XXXVII. törvénycikk rendelkezése folytán, mely a szabadalmi ügyeket rendezi. A kérdéses törvény ugyanis a szabadalmi ügyeket, melyeket eddig a kereskedelmi miniszteriumban intéztek el, az ujonnan felállítandó szabadalmi hatóságokra ruházza és e hivatal elnöksége nem technikusokból alakul, mi különben nem sérelem, hanem az már szintén érthetetlen, hogy a szabadalmi hivatal bírától miért köve-

telnek birói kvalifikációt a technikai képzettség követelményének teljes kizárásával? Hiszen a találmányok elbírálása nagyrészen műszaki tudást tételez fel, melyet semmiféle jogászi oklevél sem pótolhat.

Eddig a memorandum. A mit követel, annyira természetszerű és az állam érdekében fekvő, hogy teljes bizalommal tekintünk az ügy igazságos és méltányos elintézésére.

Mert azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy minden kérdésben, mely műszaki ügyek kezeléséről és intézéséről szól, nem

elegendő csak a technikusok tanácsának kikérése, hanem szükséges, hogy a kezelés és intézkedés joga is azok kezébe tétessék, kiknek ez a szakmájuk és a kiknek általános tudományos képzettsége semmivel sem áll alul azokénál, kik jelenleg az állam jól felfogott érdekei veszélyeztetésére szakképzés nélkül kiemeltetnek azon a téren, ahol tulajdonképpen nincs mit keresniök.

A technikusok sérelmeinek ignorálása nagyon szomorú színben tüntetné föl közéletünket.

PÁLYÁZATOK.

PÁLYÁZAT EGY VASUTI HID TERVEZÉSÉRE A RAJNÁN. A hesseni Ludwig-vasuttársaság Worms mellett a Rajnán egy vasuti hid építését tervezi. Alkalmas tervek és költségvetések nyeresé céljából pályázat van hirdetve. Pályaművek 1896 június 1-ig a nevezett vasutigazgatóságnál Mainzban nyújtandók be, a honnét a szükséges adatok is beszerezhetők. Első díj 10,000 márka és még két vagy három díj lesz kiadva 12,000 márka erejéig. A költségösszegnek 2.860,000 márkánál magasabbra nem szabad rugnia.

BÉRHAZ TERVEZÉS. A «Caritas» jótékonyági egyesület a Teréz-körut 26. sz. telken felépítendő négyemeletes bérház-épület tervezetének elkészítésére ezennel pályázatot hirdet a következő föltételekkel: 1. A tervezet 1:100 mértékben készítenendő és tartalmazzon: *a)* pince, földszint és az emeletek alaprajzait, *b)* az egymástól eltérő homlokzatrajzokat, *c)* szerkezetek, lépcsők és udvari homlokzatok megítéléséhez szükséges hossz- és keresztmetszeteket, *d)* egy átlagos költség előirányzatot, a melynek a beépített négyzetméter terület, illetve az épületnek a pincetalajtól a főpárkány felső éléig számított beépített köbtartalma szolgáljon alapul, *e)* egy részletes kimerítő tervmágyarázatot. 2. A teljes építési költség összege 460,000 koronát meg ne haladjon. 3. A pince részben a központi fűtés elhelyezésére, részben a vendéglő mellék-helyiségeinek s végre fa- és szénkamrákra használandó fel. 4. Földszinten üzlethelyiségek tervezendők és pedig lehetőleg tekintettel arra, hogy esetleg nagyobb nehézségek nélkül kávéházi, illetve

vendéglői helyiségekké legyenek átalakíthatók. Az alapincézendő udvar kettős üvegtetővel tervezendő oly módon, hogy esetleg étkező, vagy hangverseny-teremként is szolgálhasson. miért is szellőztetésére különös gond fordítandó. Az összes földszinti helyiségek központi fűtéssel látandók el. A fő- és melléklépcsőn kívül személy felhuzó gép is alkalmazandó. 5. Az I. és II. emeletek lehetőleg 4—4 urasági lakásokra, a III. emelet lehető célszerűen nagyobb-kisebb, a kor igényeinek megfelelő kényelmesen berendezett, a IV. emelet az egyesület hivatalnokai és szolgálja-személyzetének rendelt lakásokra osztandó fel. 6. A tervezendő épület kívül belül emlékszerű kiképzést nyerjen és a telek lehető kihasználására különös gond fordítandó. 7. Csakis abszolút értékű pályaművek fognak díjaztatni: I díj 1500 kor.; II. díj 1000 korona. A kitüntetett pályaművek szerzői kötelesek az egyesület elnökének felszólítására legkésőbbben nyolc hét alatt részletes, pontos költség-előirányzatot is elkészíteni és benyújtani és pedig 500 korona tiszteletdíj mellett. 8. A díjazott pályaművek az egyesület korlátlan tulajdonába mennek át. 9. Az egyesületnek jogában áll az építkezés tekintetében akár a kitüntetett művek egészben vagy részbeni felhasználásával teljesen szabadon rendelkezni. Az építési tiszteletdíj a végleges megbízás előtt külön megállapodás tárgyát fogja képezni. 10. A beérkezett pályaművek bírálását a főváros előkelő szakférfiai és az építő bizottság küldötteiből álló bizottság fogja teljesíteni. 11. A tervek bírálásakor kizárólag a pályázati hirdetmény föltételei

irányadók, a bíráló bizottság tehát a bírálat alkalmával más körülményeket figyelembe nem vehet, feladatának megoldásában a leglelkiismeretesebb tárgyilagossággal fog eljárni. 12. Jelígelével ellátott pályaművek a tervező nevét tartalmazó lepecsételt jelígelés levelével együtt az egyesületi irodában (Váci-körur 46.) legkésőbb 1896 március 10-én déli 12 óráig nyújtandók be, ugyanott a tervezéshez szükséges helyszínrajz minden pályázónak rendelkezésére áll.

VÁROSRENDEZÉSI TERVPÁLYÁZAT U.-HRADISCH RÉSZÉRE. A morvaországi Ungarisch-Hradisch városa egy új városrendezési terv készítésére 1896 január 16-iki határidővel pályázatot ír ki. A szükséges adatokat időközben a nevezett város előjáróságától lehet megszerezni.

VÁROSHÁZ-TERVEZÉS DUISBURGBAN. Duisburgban az ujonan építendő városházára, melynek építési költsége 500,000 márka, pályázat van hirdetve. Az első díj 7000, a második 5000, a harmadik 3000 márka. Pályabírák a főpolgármesteren kívül még négy más egyén. A tervek benyújtásának határideje 1896 április 15-ke, melyek a főpolgármesteri hivatalhoz küldendők be.

TAKARÉKPÉNZTÁRI ÉPÜLET TERVEZÉSE RAKONITZON. A rakonitzi takarékpénztár egy emeletes épületet szándékozik saját céljára építeni. Alkalmas tervek és költségvetések elnyerése végett pályázatot hirdet. Az első legjobb terv 250 frttal, a második 125 frttal díjaztatik. Benyújtási határidő 1896 március 15-ike. Az építési program és helyzetrajz a városi mérnöki hivataltól Rakonitzon szerezhető be.

KASZINÓHÁZ TERVEZÉS SZOLNOKON. A Szolnokon folyó évben, 450 m² beépített területtel s 43,000 frt költséggel építendő egyemeletes vármegyei kaszinó terveinek és költségvetésének elkészítésére pályázat hirdettetik. A pályatervek jelígelés level kíséretében a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet titkári hivatalába 1896. évi febr. hó 9-én déli 12 óráig adandók be. Pályadíj 400 korona. A pályázati feltételek — műszaki leírás, alaprajz és helyszínrajz — a nevezett egyesület titkári hivatalában átvehetők.

BÉRHÁZTERVEZÉS ARANYOSMARÓTHON. Az aranyosmaróthi takarékpénztár egy új emeletes bérház terveinek elkészítésére pályázatot hirdet a következő feltételekkel: 1. A pályázók tartoznak az építési programhoz és feltételekhez ragaszkodni. 2. A pályázótól megkivántatik: 1:100

mértékben három alaprajz, annyi metszet, a hány a tervezet megítélésére szükséges, két homlokzatrajz, részletes költségvetés és műleírás. 3. A pályaművek lepecsételt jelígelés levelekkel együtt 1896. év március hó 1-ig (bezárólag) az ar.-maróthi takarékpénztár részv.-társaság igazgatóságához benyújtandók. 4. A pályadíjak csak abszolút becsü műveknek adatnak ki; a bírálatra a «Magyar Mérnök- és Építész-Egylet» fog fölkéretni. 5. Az első díj 350 frt; a második díj 200 frt; a díjazandó pályaművek a takarékpénztár tulajdonába mennek át. 6. Építési program, helyszini rajz és árjegyzék nevezett igazgatóság által kívánatra bérmentve elküldetik.

KASZINÓHÁZ-TERVEZÉS MEZŐTURON. A mezőturi központi kaszinó elhatározta egy új épület emelését szilárd anyagból, mely épületben lenne egy olvasó, egy társalgó, egy könyvtár és két játszó szoba, egy billiárd- és egy étterem, a melyeknek egyike táncestélyek tartására is alkalmas lenne. Ehez tervezendő még a kaszinói vendéglős részére egy konyha, két szoba, egy éléstár és pince. Mindezen helyiségekhez kellenek a szükséges előszobák és a kaszinói rész előtt egy fedett folyosó nyári tartózkodási helyként. A vendéglős lakosztálya előtt nyitott folyosó is lehet. Az összes építési költség nem haladhatja meg a 15 ezer frtot. Felhivatnak tehát a vállalkozni akarók, hogy emez épületről BOLVÁRY ANTAL kaszinói elnökhöz ez évi február hó 10-ik napjáig tervvázlatot beadni sziveskedjenek. Az elfogadott tervvázlat készítője fog megbízatni a további tervek és költségvetés elkészítésével is, a melyekért előzetes megállapodás szerint fog díjaztatni. A többi tervvázlatok nem díjaztatnak. A kaszinó-udvar telkének itcai egész vonalhossza 48 méter, az udvar területe 524 négysz. öl.

VÁRMEGYEI SZÉKHÁZ-TERVEZÉS TRENCSENEN. Trencsén vármegye közönsége Trencsénben a Sz. Anna téren levő Chudovszky-féle telken új vármegyei székházat szándékozáván építeni, az építési tervek elkészítésére, az alábbi feltételek szerint pályázat nyittatik: a) pályázati határidő 1896. évi május hó 1-eje, b) csak magyar honpolgárok pályázhatnak, c) a pályázat titkos és jelígelével látandó el, d) a pályázatok Trencsén vármegye alispánjához nyújtandók be, e) pályabírák: a megyei székház építési bizottság, a mely magát idegen szakértők bevonásával ki-

egészítheti a szükséghez képest, *f*) a tervezett épület költségei a 15,000 frtot túl nem haladhatják, *g*) a tervek kellően mérjenzendők és költségvetéssel látandók el, *h*) az építésre elfogadott s felsőbb helyen is jóváhagyott legjobb terv 1500 frttal, a második legjobb terv pedig 500 frttal díjazatik. *i*) A díjak csak felsőbb jóváhagyás után fizetnetnek ki, megjegyeztetik, hogy az elfogadott legjobb terv készítője a bizottság vagy a miniszterium által netalán elrendelt kijavításokat és helyesbítéseket külön díjazás nélkül meghatározott idő alatt teljesíteni tartozik. *k*) A tervek 1:100-hoz léptékben oly részletességgel készítendő, hogy azok alapján a fölépítés vállalati biztosítása megejthető legyen, *l*) Az építési programot, mely-

ben a bővebb pályázati föltételek is befoglaltatnak, térrajzot és lejtmerési adatokat és a Trencsénben divó munkabérek és anyagárak jegyzékét kívánatra pályázati határidő alatt a trencsényi kir. állam-építési hivatal megküldi. Az építés ügyében netán szükséges egyéb felvilágosításokat az előbb említett hivatal készséggel megadja. *m*) A programban kiirt alaprajzokat, metszeteket, homlokzatrajzokat, költségvetést stb. az első díjjal díjazott terv készítője saját költségén utólagosan egy másolati példányban is elkészíteni köteles. Felhivatnak mindazok, kik fentebbi célból pályázni óhajtanak, hogy tervüket legkésőbb 1896. évi május hó 1-ig BAROSS JUSZTIN Trencsén vármegye alispánjához kellően felszerelve nyujtsák be.

VEGYESEK.

SZINHÁZÉPÍTÉS MAKÓN. Csanád vármegye alispánja hozzálátott azon régi szándék megvalósításához, hogy Makón állandó színház épüljön. Egy régi terv már áll rendelkezésére s ezt az alispán felküldte a magyar mérnök- és építész-egyletnek annak megtudása végett, hogy ennek alapján mennyibe kerülne az építkezés. Ha a tervet az egyesület nem ité né megfelelőnek a kivitelre, úgy az alispán arra kéri az egyesületet, hogy adna tanácsot, mivel volna legcélszerűbb a tervet elkészíttetni.

HARMINC UJ ÁLLAMI KISDEDÓVODA FELÁLLÍTÁSÁT fogja a vallás- és közoktatásügyi miniszter az idén elrendelni, lehetőleg oly községekben, a hol állami iskolák már vannak. 30.000 frtot szánt továbbá a miniszter az idén községi, társulati és magán kisdédóvódák és menedékházak segélyezésére is.

POZSONY VÁROSÁNAK SZÉPÍTÉSE. Három terv megvalósításán fáradozik a Pozsony városi szépitő-egyesület. Az egyik terv a ligeti diszkertben egy gótikus templomtornyot emelni, mint millenniumi emléket SCHULEK építész tervei szerint. A második terv: a Ferencrendiek zárdája kertjének parkozása. A harmadik terv: a Grassalkovich-téren levő ócska, disztelen csöves kutnak eltávolítása, ennek helyén egy diszes kandellaber felállítása és a körül a térségnek parkozása és diszes rácsozattal való bekerítése.

SZÓFIA VÁROSÁBAN UJ INDÓHÁZAT TERVEZ a bulgár kormány, mivel a mostani indóház már most sem bírja meg a személy- és áruforgalmat, a mely pedig jelentékenyen fog növekedni, ha a transversalis vasut összeköti Szófiát Sumlával, Várnával és Ruscsukkal. A terv szerint az új személy-pályaudvar 500.000 frankba kerülne, a mostani pályaudvar a nemzetközi áruforgalomnak szolgálna és esetleg egy harmadik indóházat építenének teherpályaudvarnak.

KÖZTISZTASÁGI HIVATAL. Egy köztisztasági hivatal építését tervezi a főváros. E célra a Csepelrakpart és Mátyás-utca sarkán levő 290 □-öl magasságu telket hoztak javaslatba. A mérnöki hivatal erre azt jegyzi meg, hogy ezen 20.293 forint értékű telek egy kicsit drága ugyan, de a Duna mellett, hol a hivatalnak létesülni kell, olcsóbb és alkalmasabb telket nem lehet találni.

ÁRVAHÁZ FEHÉR VÁRMEGYÉBEN. A vármegyei bizottság kimondta, hogy a millennium emlékére a vármegye valamelyik községében árvaházat fog építtetni, hol legalább 40 árva fiu és leány találjon helyet. CZIRÁKY gróf indítványozta, hogy a körülbelül 200.000 frtra előirányzott tőke szereztessék be akként, hogy a vármegye szavazzon meg tíz éven át fizetendő 2 százalékos pótdót; egyuttal javaslatba hozta, hogy az árvaház Moórott állíttassék föl, hol a gyermekek a szülő-

mivelést elsajátíthatják. A bizottság a javaslatot elfogadta, oly módosítással, hogy az első 20 ezer forintos pótdórból építtessék föl az árvaház, a többi években 6000 rrt fordíttassék az árvagyermekellátás ára. A tervezet előkészítésére bizottság küldetett ki.

NYÁRI SZINKÖR A SVÁBHEGYEN. SOLYMOSSY ELEK, a népszínház kedvelt komikusa a Svábhegyen nyári szinkört akar építeni. E célra a fővárostól 300 négyszögöl telek 25 évre csekély díj mellett való átengedését kéri. A szinkör mellett a közönség részére kioszk lenne, melyre további 150 négyszögöl telket kér. A szinkört a tót-éren akarja SOLYMOSSY fölépíttetni. A kérés megokolására SOLYMOSSY fölhozza, hogy a svábhegyi művelt közönségnek semmi szórakozása nincs. Megemlíti azt is, hogy 20 év előtt volt már a Svábhegyen egy kezdetleges szinkör.

A GYÖRI KÖZVÁGÓHID ÁTALAKÍTÁSA. A györi közvágóhid átalakítását a belügy-miniszter megengedte s így az átalakításra rövid időn belül sor kerül. Az átalakítási munkálatok mintegy 100.000 forintot fognak igényelni, mely összegből a tulajdonképeni építkezésre mintegy 62.000 rrt esik, a többi pedig a csatornázási és vízvezeték berendezésekre lesz fordítandó. Ezenkívül a gépészeti felszerelésekre és a hűtőkamra berendezésére is tetemes összeget áldoz a város. Ez utóbbi vállalatra HEIMPEL KÁROLY budapesti cég már be is nyújtott ajánlatot 37.780 forinttal.

AZ EGRI MECSET RESTAURÁLÁSA. A válás és közokt. miniszter értesítette Eger város hatóságát, hogy a csonka mecset restaurálására vonatkozó, 7000 frtra rugó költségelőirányzatot elkészítette s annak foganatosítására a műemlékek országos bizottságát utasította. Az építésre első sorban a város által kezelt s 3000 rrtot meghaladó alap fog fölhasználtatni s az állam csak a különbözetet fedezi.

PALOTAÉPÍTÉS ARADON. HABEREGGER ÖRÖKÖSEI Aradon az Andrássy-téren levő egyemeletes házuk helyébe egy szép palotát építenek; e palotára vonatkozó terveket JIRASZEK LAJOS építész már elkészítette s az építő-bizottságnak hitelesítés végett be is nyújtotta. Az új palota szemközt fog állani a most épült VERTÁN építész által tervezett s a redoutte-ot is magában foglaló «Polgári takarékpénztár»-ral. Az építő-bizottság az engedélyt az építésre nézve megadta.

TANÁCSHÁZ KIBŐVÍTÉS MAROSVÁSÁRHELYEN. Marosvásárhelyen a tanácsházat a tavasszal ki fogják bővíteni és tervbe van véve, hogy a földszinten a tűzoltó-egyesület szertára és őrtanyája, az emeleten pedig hivatali helyiségek helyeztetnek el. Az építkezést a tavasszal fogják megkezdeni.

A MARGITHID ELŐTTI TÉRNEK mindkét oldalon való rendezése még a «millenniumi» ünnepségek megkezdése előtt nem csak letárgyalandó, hanem megoldandó kérdés, mert eddigi rendezetlensége szegyenére válik a székesfővárosnak. A legnépesebb vidékek két gócpontját köti össze a Margithid, a legnagyobb teherforgalom lebonyolítására van hivatva, a leglátogatottabb gyógyfürdők és szórakozó helyek közvetlen közelében tátongnak a piszkos rozoga épületek, melyeknek eltávolítása, legalább a budai oldalon, már égető kérdés.

SZÍNHÁZÉPÍTÉS AZ ÚJ NÉPLIGETBEN. HORVÁTH BÉLA ÉS RAUBINAK RÓBERT a városligeti «Hököm-színház» tulajdonosai az üllői-uti új népligetben is szándékoznak színházat építeni, mi végből folyamodtak a tanácshoz 1000 □ ölnyi területnek 15 évre való átengedéseért.

ÚJ MENEDÉKHÁZ ÉPÍTÉS. A menház egyesület által a Soroksári-utcában építendő emeletes, 361 ágy, egy melegedő szoba és egy népkonyha befogadására alkalmas menedékház terveit a magán-építési bizottság elfogadván, a tanács megengedte, hogy az épület építését nyomban megkezdhessék, mert a menedékházat a jövő novemberre meg akarják nyitni.

A FORTUNA-ÉPÜLETÉT GYÖKERESEN RENOVÁLTATJA a székesfőváros. Az épületben elhelyezve levő pénzügyminiszteri hivatalok augusztus 1-ig kiköltöznek, hogy a helyreállítási munkák akadálytalanul legyenek foganatosíthatók.

ISKOLAÉPÍTÉS NAGYVÁRADON. A városi tanács egy új polgári leányiskolát építtet a püspöki magtár helyére. A terveket a mérnöki hivatal tagja, CSORDASITS FERENC építész készíti.

ÁLLANDÓ SZÍNHÁZÉPÍTÉS MUNKÁCSON. Munkács város közönsége már két ízben is hirdetett volt árlejtést egy állandó színház felépítésének vállalatba adására, de mindkét árlejtés eredménytelen maradt. Az ügyet vezető színházi bizottság ennek folytán a terveket átdolgoztatta és a költségvetést redukálta. A színház tervezője VOJTA ADOLF budapesti építész.

«MAGYAR SZINHÁZ.» EVVA LAJOS, a népszínház igazgatója, megvette a «Magyar Színház» társaság részére az Izabella-, Szövetség-, Wesselényi- és Dob-utcák által határolt, szabadon álló 350 négyszögöl nagyságu Ramasetter-féle telket 70. 00 frtéért.

HÁZAK BONTÁSA. Az új országház környékének rendezésével kapcsolatban a rendezendő területen levő házak lebontás alá kerülnek. Az ideiglenes műhelyeket már bontják, a többi épületek szétszedéséhez a tavaszon kerül a sor.

MUNKÁSHÁZAK ÉPÍTÉSE DIÓSGYÖRÖTT. A diósgyőri magyar királyi vas- és acélgyár üzemének évről-évre való kiterjesztése folytán a munkások száma is folyton és pedig nagy arányokban gyarapodik. A munkások számára eddig a kincstár maga épített házakat, de a meglevő házak csak igen kis részét képesek befogadni a munkás-családoknak. E bajon segítő, a gyári alkalmazottak közül százan részint hivatalnokok, részint altisztek és munkások szövetkezetté alakultak, hogy száz családhatat építtessenek. A 300.000 frtnyi építési költség felét egy pénzintézet adná, a másik felét pedig kamatmentes állami előleg fedezné. A kereskedelmiügyi m. kir. miniszter hathatósan fogja támogatni a tervet.

A VÁMHAZTÉRI HID KÖRNYÉKÉNEK, utcáinak és kőpartjainak szabályozása a kormány által is elfogadott tervezet szerint a következőleg fog eszközölni: A pesti oldalon jelentékeny feltöltésre lesz szükség. A lejárok a Molnár-, Só- és Lipót-utcánál fognak végződni. A fővámház mellett 2164 □ méter park lesz. A gyalogut kövezet a jelenlegi magasságban marad, némileg magassíttatik a kocsit. A Ferenc József kőpart elején levő házak egy kissé fetöltetnek. A felső kőparti fal 150 méter hosszúságban újból épül, az alsó kőpart is némi módosítást szenved. A hidfölgjáró gránittal lesz burkolva, a gyalogut aszfalttal, a mellékutcák trachittal. A vámházterrről a lóvasutnak két vágánya vezet át Budára. Az összes költség 876.457 frt 73 kr.

MAGYAR ÉPÍTÉSZ — BÉCSBEN. A «Neubauten und Konkurrenz» című Bécsben megjelenő építészeti havi folyóirat kiadóhivatala (PERLES) a múlt év végén pályázatot hirdetett a folyóirat bekötéstáblájának a rajzára. Örömkre szolgál tudatnunk, hogy bár az első díjat nem adták ki, így az elsővé lett második díjat

(50 frt) SZÁNDY GYULA építész hozta el a bécsiéktől, kinek rajza szerint a táblákat a nevezett kiadó már meg is rendelte. Ez tehát már a második eset, hogy magyar építész külföldön diadalt aratott; a múlt évben ugyanis KOLBENHEYER GYULA tagtársunk Berlinben, a városszabályozó pályázatban nyert díjat.

A VIDÉKI VÁROSOKBAN ÉPITENDŐ HÁZAK ADÓMENTESSÉGE meghosszabbítására vonatkozó törvényjavaslatot, melyet a képviselőházban még a múlt évben helyezett kilátásba a keresk. miniszter, már a házhoz is beterjesztette és még ezen ülészek alatt fog végleg elintéztetni.

A NÁDOR-CSALÁD SIRBOLTJA. A budapesti királyi palota kápolnája alatt levő sirboltot József kir. herceg freskókkal ékesíteti. A munkát már a tavasz elején megkezdik. Akkorra az új vakolás és a fal teljesen kiszárad.

ÚJ POLGÁRI ISKOLA. A tavasszal a József- és Német-utcák sarkán diszes háromemeletes polgári fiúiskolát épít a főváros. Ez az egyetlen iskola-épület, a mely a jövőre is gondoskodik és több tanterme lesz, mint a mennyire szükség van. Az iskola tervrajzát most készítette el a mérnöki hivatal, az építést a tavasszal megkezdik. Az iskola építése 190.000 frtba kerül.

ÚJ TÖRVÉNYKEZÉSI ÉPÜLET ÉPÍTÉSE. Az igazságügyi kormány a tavasszal új törvénykezési épületet emeltet az V. kerületi járásbíróház részére az unitárius templom mellett levő fatelep helyén.

ÁRVAHÁZÉPÍTÉS TEMESVÁROTT. Temesvár város tanácsa megvalósítani készül azon régi tervét, hogy a város egy nagyobb szabású árvaházat építtessen. E célra már eddig közel 150.000 frt áll rendelkezésre s a hiányzó összeget kölcsön útján szándékoznak beszerezni. Mint halljuk, a város polgármestere e tárgyban a legközelebbi közgyűlésnek előterjesztést tesz s kérni fogja, hogy az építkezéshez szükséges intézkedéseket tegye meg.

POLGÁRI SZINHÁZ. SZIKRAY JÁNOS újra folyamodott a fővároshoz a «polgári színház» ügyében. SZIKRAY a színházat a Baross- és Koszoru-utca sarkán, a főváros tulajdonát képező volt Jókai-féle ház helyére akarja építeni. A telekeladó-bizottság már foglalkozott a kérvénnyel, de annak érdemleges tárgyalásába addig nem akar belemenni, a míg a közgyűlés a főváros színházi szabályzatának ama pontját, hogy színházat csak köztéren lehet építeni, nem módosítja.